

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

MAJA POGAČNIK

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

ZNAČILNOSTI GOSPODARSTVA PORTUGALSKE

IZJAVA

Študentka MAJA POGAČNIK izjavljam, da sem avtorica tega diplomskega dela, ki sem ga napisala pod mentorstvom dr. Andreja Sušjana, in dovolim objavo diplomskega dela na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne 10.9.2008

Podpis: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PORTUGALSKA NEKOČ IN DANES	2
1.1 ZGODOVINA	2
1.1.1 Stari vek in srednji vek	2
1.1.2 Novi vek.....	3
1.1.3 Zaton moči v 19. stoletju ter dekolonizacija v 20. stoletju.....	5
1.2 OSEBNA IZKAZNICA PORTUGALSKE	7
1.2.1 Geografske značilnosti	7
1.2.2 Prebivalstvo.....	8
1.2.3 Politični sistem.....	9
2 PORTUGALSKO GOSPODARSTVO	10
2.1 STRUKTURA GOSPODARSTVA	10
2.1.1 Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo.....	11
2.1.2 Industrija in gradbeništvo	12
2.1.3 Storitve	14
2.2 MAKROEKONOMSKA SLIKA	16
2.2.1 Gospodarska rast, Inflacija in brezposelnost.....	16
2.2.2 Gospodarstvo po regijah.....	22
2.2.3 Tuji trgi.....	27
3 PERSPEKTIVE PORTUGALSKEGA GOSPODARSTVA	29
3.1 PORTUGALSKI "SCENARIJ"	29
3.2 SWOT ANALIZA.....	30
3.2.1 Prednosti države.....	30
3.2.2 Slabosti države	31
3.2.3 Priložnosti države.....	32
3.2.3.1 Zagotavljanje proračunskega ojačanja	32
3.2.3.2 Izkoristek globalizacije v svojo prid	32
3.2.3.3 Spodbuda konkurenčnosti znotraj države ter izboljšanje infrastrukture	33
3.2.3.4 Vložki v delovno silo in izobrazbo	33
3.2.4 Nevarnosti za držav.....	35
3.2.5 SWOT v tabelarični obliki.....	35
3.2.6 Reforme za rast produktivnosti	36
SKLEP	38
LITERATURA IN VIRI	39
PRILOGE	

KAZALO TABEL

<i>TABELA 1: TREND ZAPOSLOTITVE PO SEKTORJIH</i>	11
<i>TABELA 2: EKONOMSKI KAZALCI</i>	22
<i>TABELA 3: GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI SEVERA</i>	23
<i>TABELA 4: GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI OSREDNJEGA DELA</i>	24
<i>TABELA 5: GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI LIZBONSKE REGIJE.....</i>	24
<i>TABELA 6: GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI REGIJE ALGARVE</i>	25
<i>TABELA 7: GLAVNI EKONOMSKI POKAZATELJI AZOROV</i>	25
<i>TABELA 8: PORTUGALSKA TRGOVINSKA BILANCA (DOBRINE)</i>	27
<i>TABELA 9: PORTUGALSKA TRGOVINSKA BILANCA (STORITVE)</i>	28

KAZALO SLIK

<i>SLIKA 1: PRISPEVEK POSAMEZNIH SEKTORJEV K BDP-JU (% V BDP)</i>	10
<i>SLIKA 2: STOPNJA RASTI BDP</i>	18
<i>SLIKA 3: STOPNJA INFLACIJE</i>	19
<i>SLIKA 4: STOPNJA NEZAPOSLENOSTI.....</i>	20
<i>SLIKA 5: DEJAVNOSTI PO REGIJAH</i>	26

UVOD

Prednost, ki jo prinaša članstvo v Evropski Uniji je bistveno večji trg in s tem tudi večje možnosti za boljše izkoriščanje produktivnih faktorjev. Vendar pa je portugalsko gospodarstvo kljub temu v težavah. Rast produktivnosti je na zelo nizki stopnji, deficit je velik in gospodarska rast je zelo nizka.

Prav zato je namen diplomskega dela predstaviti portugalsko državo. Predstavitev vključuje zgodovinski pregled, predstavitev splošnih podatkov ter gospodarskega stanja.

Poglavitni cilj diplomskega dela je analizirati, kakšno sploh je gospodarsko stanje v državi ter kakšni so razlogi, da je do takega stanja prišlo. Moj cilj je tudi predstaviti prednosti in slabosti portugalskega gospodarstva ter opisati nekatere reforme, ki bi to gospodarsko stanje lahko izboljšale.

Diplomsko delo se prične s kratko predstavitvijo zgodovine Portugalske vse do vstopa v Evropsko Unijo leta 1986. Nadaljujem s predstavitvijo osebne izkaznice države, lastnostmi kot so geografske značilnosti, značilnosti prebivalstva ter politične ureditve države.

V tretjem poglavju se bom malce poglobila v analizo portugalskega gospodarstva. Osredotočila se bom na strukturo gospodarstva ter na makroekonomsko sliko. Po vstopu v Evropsko Unijo so se v gospodarstvu zgodile velike spremembe. Prišlo je do rasti deleža storitev, medtem ko je bilo v industriji, gradbeništvu, kmetijstvu in ribolovu zaznati upad. Te spremembe so vplivale na makroekonomsko sliko, ki je predstavljena in primerjana v nadaljevanju diplomskega dela. Portugalska ima majhno odprto gospodarstvo, ki se je v nekaj letih precej spremenilo. Lahko rečemo, da gospodarstvo raste zelo počasi, celo pod povprečjem v EU. Makroekonomski kazalci so predstavljeni tudi skozi značilnosti posameznih regij. Najbolj razvita in donosna je lizbonska regija.

V zadnjem delu bom predstavila perspektive portugalske države. Analizirala bom prednosti, ki jih ima država in opisala bom slabosti ter podala priložnosti, s katerimi lahko država izboljša svoje gospodarsko stanje. Gospodarsko vrzel se da zmanjšati s primernimi reformami in ukrepi. Nekatere reforme, ki bodo potrebne za uspešno mednarodno integracijo so tudi predstavljene v zadnjem delu diplomske naloge.

Z diplomskim delom sem želela prikazati sliko portugalske države, ki je dokaz za to, da vstop v Evropsko Unijo še ne pomeni uspeha. Vlada mora s pravnimi ukrepi in reformami usmerjati in regulirati ekonomske kazalce in v primeru slabšanja stanja takoj ukrepati.

1 PORTUGALSKA NEKOČ IN DANES

1.1 Zgodovina

1.1.1 Stari vek in srednji vek

Pred našim štetjem je Portugalsko zaznamoval vpliv rimskega imperija. Rimski imperij je Portugalski pustil korenine rimskega/latinskega jezika ter katoliške vere. Zanimivo je, da se je zelo malo rimske dediščine ohranilo do časa, ko je Portugalska postala država v polnem pomenu besede. Pomembni časi tranzicije so se pričeli, ko so Rimljani zavzeli Ibersko v 3. stoletju pr. n. š. in so tam vladali do 5. stoletja našega štetja. Kasneje so podlegli barbarskim invazijam. Romarji, ki so v tistem času priromali na Iberski polotok so bili Goti, ki jih lahko uvrščamo med drugo najpomembnejšo gonilno silo pri oblikovanju Portugalske (Economic history service, 2008).

Sledil je vdor muslimanov v 8. stoletju, ki trajal do 15. stoletja. Začele so se reforme in rimska dediščina je bila v celoti uničena. Muslimani so bili tolerantni le do etnične skupine, ki se je originalno imenovala "močárabe". Ta etnična skupina je bila krščanskega prepričanja, sestavljena iz tradicionalnih prebivalcev takratnega portugalskega ozemlja, ki so živeli z muslimanskimi skupnostmi in upoštevali muslimanska pravila. Uporabljali so svoj originalni jezik ter imeli lastno vero (Economic history service, 2008).

Moderna Portugalska je rezultat vojne med kristjani in muslimani, v kateri so kristjani onesposobili vladanje muslimanov. Prišel je čas, ko je Portugalska začela obstajati kot narod. Upor manjšine kristjanov proti muslimanom se je transformiral v ofenziven podvig. Država se je do 11. stoletja razdelila na dva dela in sicer na islamski del, ki je zavzemal južni del države, in krščansko kraljestvo, ki je zajemalo severni del Portugalske. Ta čas je Portugalska dobila svojo obstoječo geografsko obliko (Economic history service, 2008). Leta 1096 se je oblikovala germanska fevdalna tradicija, ki jo je uvedel prvi portugalski vladar Afonso Henriques (Wikipedia, 2008).

Institucionalna ureditev fevdalizma je imela direkten ekonomski vpliv. Donacije vladarju niso primerljive z današnjim pomenom besedne zveze "privatna lastnina". Dandanes bi lahko temu prej rekli državna lastnina. Taka ureditev je bila tipična za Evropo vse do 18. stoletja. Velika povezanost vladarja in plemstva je imela velik vpliv pri razvoju portugalske ekonomije. V 13. stoletju sta portugalsko plemstvo in cerkev postala zelo odvisna eden od drugega. Vladar je vpliv dodeljeval tudi fevdalnemu gospodarjem, zato je meja med zasebnim in javnim premoženjem postala zelo tanka. Tlačani so plačevali davek fevdalcem ali vladarjem, niso pa imeli nobene pravice pri nakupu ali prodaji zemlje (De Oliveira, M. A. H., 1997., str. 43).

V 13. stoletju je institucionalna sprememba v presečišču fevdalne Evrope prinesla prvo ekonomsko rast državi. Seveda še ni bilo nobenih znakov doslednih vzorcev ekonomskega delovanja tistega časa, je pa bil vsekakor narejen površen premik v tej smeri. Spremembe so bile zaznane, ko je cerkev spremenila odnos do svojega imetja. Nacionalni teritorij je bil vedno bolj izpostavljen uničenju v vojnah proti islamu, zaradi česar fevdalci več niso bili tako zavzeti za vojaške aktivnosti in osvajanja ozemlja. Zaradi povečanja motivacije so kot nagrado dobili zemljo, s katero so nato upravljali. Nekaj zemlje je bilo preoblikovanje v poljedelske firme, ki so bile prodane na trgu, živila pa so bila zamenjana za druge usluge. Znaki menjave so zelo pomemben faktor pri rasti ekonomskega delovanja. Ni naključje, da so se v tistem času pojavili tudi prvi znaki vrednotenja ekonomije v smislu denarne menjave (Economic history service, 2008).

Vojaške enote so vsebovale veliko število vojakov, ki so potrebovali nenehno oskrbo z različnimi dobrinami. Pod vodstvom vladarja se je ozemlje večalo, vladarjevo sodišče pa je postajalo bolj kompleksno, kar bi lahko poimenovali interna kolonizacija, katere namen je bil obdelovati neobdelano poljedelsko zemljo, ki je bila v lasti muslimanov. Posledično so Portugalci prišli v stik s tujimi trgi in obratno. Prvi izvozi na tuje trge so bili mediteranske narave in so vključevali olive, vino, olje, sol, ribe, sadje, itd. Uvoz je temeljil na žitu in tekstilu (Economic history service, 2008).

Kralja Afonso III (vladal je od leta 1248 do 1279) ter D. Dinis (vladal je od leta leta 1279 do 1325) sta pustila svoj pečat pri gospodarskih reformah. Reforme so se delile na monetarne reforme, na fiskalne reforme, na napredovanje zunanje trgovine ter na zavedanje vodenja dostojnega okolja za gospodarske aktivnosti (De Oliveira, M. A. H., 1997, str. 57).

V 14. stoletju je hitro rast doživelo kraljestvo Castile¹, ki je zelo hitro postalo najbolj uspešna centralizirana politična enota. Naloga portugalskih kraljev je bila, da obdržijo Portugalsko neodvisno od tega kraljestva. V času kraljevine kralja Ferdinanda v 14. stoletju se je njegova hčerka poročila s kraljem, ki naj bi nasledil vladavino Castile. Ko je kralj Ferdinand leta 1383 umrl, je kralj kraljestva Castile uradno postal tudi vodja portugalskega kraljestva. Začeli so se upori za neodvisno portugalsko kraljestvo in s premočjo so si Portugalci neodvisnost tudi zagotovili. Na čelo vladavine so leta 1385 postavili Ferdinandovega brata Johna I.

Odcepitev od Kraljestva Castile leta 1385 je portugalsko kraljestvo vodila v opustitev kakršnegakoli sodelovanja. Država je svojo pozornost preusmerila na Atlantik. Začela so se odkrivanja, ki so Portugalsko pripeljala na naslednjo stopnjo zgodovine gospodarstva (De Oliveira, M. A. H., 1997, str. 59).

¹ Castile je centripetalna sila 14. stoletja, ki se je podala na osvajanja zahodne Evrope.

1.1.2 Novi vek

Odkritja so v svetu predstavljala prve korake svetovnega kapitalizma. Svetovni trgi so bili med seboj povezani pod evropskim vodenjem. Za boljši vpogled v svetovna osvajanja je dobro poznati tudi portugalski prispevek. Portugalska je bila med prvimi, ki se je podala čez ocean in začela z trgovinskimi posli. Prvo portugalsko osvajanje je odkritje in zmaga nad Ceuto² leta 1415. Portugalci so se za prevzem odločili, da bi imeli pod kontrolo plovbo na Sredozemskem morju, kar je prispevala za boj proti islamu.

Skok na drugo stran morja, Severno Afriko, je bilo vse prej kot odkrivanje novega sveta. Osvajanja so se nadaljevala na zahod Afrike proti Indiji. Namen odkrivanja je bil obkoliti Maroko. Želeli so tudi vedeti, do kje segajo južne islamske moči. Ker je bilo njihovo geografsko znanje zelo omejeno, pomorščaki niso šli samo južno, ampak so pomotoma šli tudi proti zahodu. Tak premik jih je v 15. stoletju pripeljal do odkritja Kanarskih otokov, Madeire ter Azurne obale. Tam se je začelo trgovanje s sužnji in zlatom. Na podlagi tega je ekonomija dobila svoj pravi pomen. Leta 1497 je pomorščak Vasco da Gama³ v celoti obplul Afriko in odkril Indijo. In prav v tem času se je razcvetela avtonomna mednarodna menjalna trgovina (Economic history service, 2008).

V drugi polovici 15. stoletja je Portugalska spletla kompleksno trgovinsko strukturo, ki je povezovala Indijo, afriško obalo ter Portugalsko in si tako zagotovila monopolni trgovinski položaj. Kralj je bil lastnik vsega. Ko je prišlo do liberalizacije, so trgovci imeli profit od trgovanja, vendar so morali dajati del svojega zaslužka s trgovino tudi kralju (De Oliveira, M. A. H., 1997, str. 87).

Do 16. stoletja je Portugalske postala vodilna država na področju prevzemov drugih držav in širjenja. Monopolizirala je afriški in indijski trg. Na trg je začel pronicati islam, kar je omejilo mediteransko pot za prenos indijskih dobrin. Vse to je bil razlog, da je Portugalska izgubljala kontrolo nad indijskim trgovom. Ni bila ogrožena samo politična moč Portugalske, temveč tudi njen profit, zato je država svoje sile usmerila v Brazilijo, na plantaže sladkorja. Pod Habsburžani je tudi Španija začela kopičiti svojo politično moč in do polovice 16. stoletja pridobila evropsko oblast (Economic history service, 2008).

Leta 1580 je Portugalska izgubila politično neodvisnost in padla pod špansko oblast. Na podlagi tega se je povečala tudi trgovina znotraj države. Kralj je imel visoko stopnjo kontrole nad trgovinsko aktivnostjo, zato je bila ekonomija v širokem pomenu besede neučinkovita, saj je nastala velika pregrada med premoženjskim stanjem imperija in državne ekonomije. To je imelo za posledico to, da je bila večina premoženja centraliziranega pri kralju.

² Ceuta – mestna država skozi Gibraltarske ožine iz Španije leta 1415.

³ Vasco da Gama – portugalski raziskovalec, ki je na poti okoli sveta v 15. stoletju odkril Indijo.

Kralj je s tem denarjem gradil mesto, ki je bilo v njegovi lasti. Rezultat je prestolnica Lizbona, ki je bila do 19. stoletja med desetimi največjimi mesti v Evropi (Economic history service, 2008).

Ostale ekonomske panoge so bile s strani imperija nedotaknjene. Edini vidni vpliv na industrijo je bil rast pomorske gradnje (Economic history service, 2008). Kmetijstvo se kljub gojenju koruze, krompirja in riža ni okoristilo z velikimi dobički. Zemlja in pridelani izdelki so bili obremenjeni z davki. Ti davki so predstavljali veliko breme, zato za tiste čase drži rek: "Tisti, ki so bili lastniki zemlje, na njej niso garali in tisti ki so na zemlji garali, na njej niso imeli vpliva"⁴ (De Oliveira, M. A. H., 1997, str. 115).

Ko se je Portugalska z vstajo leta 1640 osamosvojila od Španije, si je morala ponovno utreti zunanjetrgovinsko pot. Deloma je pridobila nazaj svoje kolonialne posesti (Brazilijo, Madeiro, Azore, Angolo, Mozambik, Goo, Diu in Macau). Osamosvojitve Portugalske od Španije je vodila v slovesno odkritje zunanjega sodelovanja Portugalske in Velike Britanije. Indija in Azija sta izgubile svoj vpliv. Portugalska je dobrine kot so sladkor, tobak in tropsko sadje uvažala v Evropo, iz Afrike pa so v Brazilijo uvažali sužnje, ki so delali na plantažah (Economic history service, 2008).

V španski nasledstveni vojni (1701-14) je Portugalska leta 1703 podpisala pogodbo kraljice Ane⁵ in se še tesneje navezala na Britanijo, s katero je že leta 1654 podpisala sporazum o zavezništvu. V času kralja Ivana V. je zaradi priliva zlata in diamantov iz Brazilije doživela gospodarski in kulturni razcvet. Začele so se graditi mogočne palače ter samostani. Leta 1755 je prišla nova kriza, dramatični potres je namreč uničil velik del mesta Lizbone in tudi nekatera druga portugalska mesta (Wikipedia, 2008).

Tedanji minister Merqus de Pombal se je po potresu zavzemal za reforme ter si okrepil položaj. Soočil se je s celotno plemiško družino in jo razdrl ter izgnal jezuite iz države. S tem je želel centralizirati državno moč. Prav tako si je prizadeval centralizirati ekonomijo Portugalske. Najprej se je lotil poljedelstva z ustanovitvijo monopolnega podjetja, ki se je ukvarjalo s trgovino z vinom Porto (De Oliveira, M. A. H., 1997, str. 145).

1.1.3 Zaton moči v 19. stoletju ter dekolonizacija v 20. stoletju

Če lahko rečemo, da je Portugalska v 15. in 16. stoletju doživela svoj vrhunec kot svetovna velesila, potem lahko obdobje 18. in 19. stoletja poimenujemo kot padec politične in ekonomske moči.

⁴ Those who owned the land did not toil it, and those who toiled it did not hold it.

⁵ Methuen Treaty / Queen Anne Treaty - Portugalska pristopila k proti-francoski koaliciji in se pridružila VB.

Zaznamovala sta jo že omenjeni potres leta 1775, ki je razdejal glavno mesto Lizbono. Že zaradi potresnih sunkov se je porušila večina hiš, potem pa se je vnel še požar.

Obalni del mesta so preplavili potresni valovi, tako da so morali obnoviti celotni predel Baixe, današnjega mestnega središča. To zahtevno nalogo je prevzel tedanji že omenjeni prvi minister Merqus de Pombal. Zavzel se je za racionalističen načrt pravokotnih ulic.

Portugalsko pa je zaznamovala tudi okupacija med Napoleonovimi vojnami ter razglasitev neodvisne Brazilije leta 1822. Na začetku 19. stoletja je Napoleonova Francija z zavezniki Španci napadla Portugalsko. Portugalcem je s pomočjo Angležev v več bitkah uspelo ubraniti samostojnost. Sledilo je obdobje mnogih notranjih bojev, ki so dodatno oslabili državo, tako da ni bila več sposobna braniti svojih kolonij. S tem je država izgubila večino svojega bogastva ter posledično tudi status. Vsi številni poskusi, da bi izpeljali reformo in se rešili iz težkega gospodarskega položaja, so se končali klavrno. Veliki kmečki posestniki (plemstvo in veliki kler) so zavrlji gospodarske reforme. V naslednjih desetletjih za Portugalsko ni bilo več miru, saj je bila stalno vpletena v ustavne in politične boje.

Proti koncu 19. stoletja so se socialna nasprotja tako zaostriala, da republika, ki je nastala po koncu monarhije leta 1910, ni mogla rešiti družbenih in političnih nasprotij med industrijskim in kmečkim proletariatom na eni strani in buržoazijo, plemstvom ter klerom na drugi strani. Vse te izgube so povzročile padec monarhije. Leta 1928 je diktator Antonio Salazar (1889–1970) uvedel diktaturo. Njegovi vrstniki so ga imeli za najbolj pomembnega portugalskega urejevalca inflacije. Njegovo politično in ekonomsko znanje je pripomoglo k oblikovanju pozitivne portugalske usode. Princip uravnovešenega proračuna in monetarne stabilnosti je bil brezpogojno nujen. Na dnu velike depresije je premier Salazer ustanovil fundacijo za "Estado novo", kar je pomenilo nova država. Vodilni finančniki in industrialci so sprejeli obsežen birokratski nadzor v zameno za zagotovilo minimalnega javnega lastništva gospodarskih podjetij in monopolnih privilegijev (Economic history service, 2008).

Portugalski premik v svetovni trgovini je bil sprejet v letu 1950 in dobil zagon v 60. letih 19. stoletja. Zaradi prizadevanja za sodelovanje v svetovni trgovini so Portugalci postali člani evropske prosto trgovinske asociacije (EFTA). V tistem obdobju so se prav tako povezali z organizacijo generalnega dogovora tarif in trgovine (GATT) ter z mednarodnim monetarnim skladom (IMF) (The World Factbook, 2008).

Salazer je ustanovil tudi Escudo¹ območje, kar pomeni, da je v vseh afriških kolonijah leta 1961 uvedel isto denarno valuto za pretok surovin v državi. Za države, ki so uvažale izven območja Escuda, je bil plačilni sistem drugačen. Namen teh dvostopenjskih plačilnih sistemov je bil, da Portugalska dobi preferenco pri izvozu na svoje kolonialne trge (Portugal – Country Profile, 2008, str. 4).

Salazarjev režim je trajal do leta 1974, še štiri leta po njegovi smrti. Tega leta se je zgodila revolucija, ki je imela uničujoč vpliv na portugalsko gospodarstvo. Med diktaturo so zgradili

most čez reko Tejo, ki se je imenoval po Salazarju. Po padcu diktature so ga preimenovali v most 25. aprila. Tega dne je po nekrvavi ("nageljnovi") revoluciji padel diktatorski režim (Economic history service, 2008).

V šestdesetih letih dvajsetega stoletja so izbruhnili upori v afriških kolonijah, ki so postale samostojne po letu 1975. To je še dodatno oslabilo stanje v državi. Leta 1976 so bile svobodne volitve, na katerih so se Portugalci odločili za predsedniško republiko (De Oliveira, M. A. H., 1997, str. 145).

Zamenjava režima je prinesla precej sprememb. Največji strukturni vpliv je imela dekolonizacija, katere vplivi so se čutili še desetletja. Posledica je bila izguba poceni surovin, ki so jih pridobivali v Afriki, kar je vodilo v odpravo ugodnih trgovinskih odnosov. Začele so se množične imigracije iz nekdanjih kolonij. Obdobje po revoluciji je bilo zaznamovano z negativno gospodarsko rastjo, saj je bila industrija nacionalizirana. Vsi sektorji, od manufakture, rudarstva, kemije, financ, kmetijstva pa do ribolova, so prišli do dna (Portugal – Country Profile, 2008, str. 5).

Šele v devetdesetih letih, 16 let kasneje, je imela Portugalska obetajočo sliko gospodarske rasti, vendar ni mogla doseči iste ravni kot v predrevolucionarni državi.

Sodobna Portugalska ima svoje korenine med drugim tudi v demokratičnem prevratu, ki je obračunal z diktatorsko vladavino v letih od 1926 do 1974. Državo je zelo zaznamoval tudi vstop v Evropsko Unijo 1. januarja leta 1986. Portugalska je z družbenega in gospodarskega vidika močno napredovala zlasti v zadnjih tridesetih letih 20. stoletja.

1.2 Osebna izkaznica Portugalske

1.2.1 Geografske značilnosti

Portugalska obsega eno šestino Iberskega polotoka, največjega izmed treh polotokov v južni Evropi. Portugalski državi pripadajo tudi otoki kot so Azori ter Madeira, tako da celotno portugalsko ozemlje meri 92.391 kvadratnih kilometrov. Dežela leži zahodno od Španije ob Atlantskem oceanu. Razteza se v od 150 do 200 kilometrov širokem pasu južno od reke Minho, ki na severu meji s Španijo in poteka vzdolž zahodnega pobočja španske Mezete. Serra da Estrela, podaljšek kastiljskih hribov, kjer je najvišji vrh v deželi (1991 metrov), deli deželo na severni, bolj gorati del s srednjim, bolj obmorskim, gričevnatim delom, in južni, pretežno ravninski in samo ponekod gričevnati svet (The World Factbook, 2008).

Zgornji pas severne Portugalske, zajet med rekama Minho in Douro, je podaljšek galicijskega gorovja. Tam prevladujejo nižinska območja z rekami, ki so ponekod rahlo valovita. Korito

reke Douro, ki je najpomembnejša reka na Portugalskem, je globoko vklesano v skalo in tvori ozko dolino. Na njenih strmih terasastih pobočjih raste vinska trta iz katere se prideluje vino Portovec. Nižji in srednje visoki obalni nižinski svet na gosto posejan z vasicami prekrivajo polja in travniki, ki jih prekinjajo hrastovi in bukovi gozdovi. Na severovzhodu, v goratem območju Tras-os-Montes in zgornjega toka reke Douro so naseljene le doline in pobočja na 500 do 750 metrov visokih planotah. Tu se širijo gosti gozdovi in neobljudene goličave. Južno od Douro se pokrajina počasi spušča proti zahodu. To je od 600 do 1000 metrov visoko območje gričev in gora, kjer se izmenjujejo nasadi oljk in makija. To področje z jugom dežele povezuje gorovje Serra de Estrela, kjer so skoraj 2000 metrski granitni vrhovi popolnoma brez vegetacije. Tu leži gričevnata pokrajina Beire.

Na zahodu se širi obalni pas, ki se počasi spušča proti morju in se končuje v lagunski obali, ki je pogosto poplavljen. Tod naletimo na riževa polja, okoli katerih so zasadili drevesa, da varujejo pridelek pred vetrovi. Med nasadi oljk, vinogradov, sadovnjakov in žitnih polj se peljemo v najbolj rodovitno pokrajino Portugalske, nižino Ribatejo, ki je nastala ob spodnjem toku reke Tejo zaradi posedanja morskega dna. Na tem območju so zaradi tega pojava pogosti potresi in premiki tal.

Na jugu Portugalske je nižavje Alentejo, v katerega se zgublja zadnji, nižji del novokastilske Mezete. To je monotona in gričevnata pokrajina, ki ob obali preide v pašnike in močvirja, kjer prevladujejo ogromna žitna polja. Le na višjih gričih naletimo na gozdove hrasta, plutovca in rdečega bora. Alenteja se proti jugu in zgornji Algarve spremeni v razčlenjeno gorovje, kjer prevladujejo intenzivno obdelana polja in pasovi poraščeni z makijo. V južni Algarve so področja bogata s sadovnjaki (mandljevci, oljke, smokve, pomaranče, rožici) in vinogradi. Veliko je pinij (pinjole), hrasta plutovca in divje oljke.

Podnebje je na južnem delu ob obali sredozemsko, sicer je podnebje čisto oceansko. Povprečna temperatura je 16°C. Poletja so v glavnem zelo topla, zime so mile in kratke le na jugu, medtem ko v višjih gorah na severu sneži tudi po več tednov. V obalnem pasu vlada vse leto zmerno podnebje. Padavine se zmanjšujejo od severa proti jugu in od zahoda proti vzhodu. Največ dežja pade v goratem področju na severovzhodu dežele (okrog 1500–3000 mm), na vzhodu v severni Portugalski ga je že manj (500–1000 mm na leto), najmanj pa dežuje na jugu (manj kot 400 mm na leto) (Infoplease, 2008).

1.2.2 Prebivalstvo

Prebivalcev Portugalske (Portugalcev) je 10.676.910. Do starosti 14 let je 1.748,670 milijona prebivalcev. V starosti od 15 do 64 let je 3.514,905 moških in 3.555,097 žensk. 17,4 % je Portugalcev, ki so starejši od 65 let. Prebivalstvo raste z 0,305 odstotno stopnjo rasti (The World Factbook, 2008).

Stopnja rodnosti je 10,45 na tisoč prebivalcev in je manjša od stopnje smrtnosti, ki znaša 10,62 na tisoč prebivalcev. Ženske doživijo povprečno starost pri 81,53 letih, moški pa pri 74,78 letih (The World Factbook, 2008).

Kljub raznolikosti populacije zavojevalcev in različnim območnim gospodarstvom in načinom življenja, je Portugalska etnično homogena z eno samo nacionalno kulturno identiteto. Eno verstvo in jezik sta prispevala k tej etnični in narodni enotnosti, saj Portugalci predstavljajo 96 % prebivalstva, ostali pa so večinoma priseljenci iz nekdanjih afriških, ameriških in azijskih kolonij. Približno 250.000 prebivalcev je tuje narodnosti, predvsem pribežnikov iz bivših portugalskih kolonij Brazilije, Angole, Mozambika, Zelenortskih otokov in Gvineje Bisao. V zadnjih desetletjih pa se je povečalo tudi število pribežnikov iz Ukrajine. Portugalska ima med državami OECD najvišji procent pribežnikov.

V prevladi je katoliška vera, ki predstavlja 84,5 % vseh vernikov. Na drugem mestu so druge krščanske vere z 2,2 %, 13,2 % pa označuje vernike drugih ver ter nevernike. Po stopnji katolikov državo uvrščamo zelo visoko. Obratne razmere pa so pri stopnji izobraženosti prebivalstva, saj je ta zelo nizka. 46 % mladih ne dokonča osnovne šole. Le 35 % vpisanih dokonča srednjo šolo, spodbudnih 10 % pa ima dokončano univerzitetno izobrazbo (Infoplease, 2008).

Pohvali se lahko z dejstvom, da spada med države, ki so od leta 1980 uspele zmanjšati razliko v zaposlenosti moških in žensk za 20%.

1.2.3 Politični sistem

Portugalska je enodomna parlamentarna republika. Glavno mesto je Lizbona. Sestavljena je iz osemnajstih pokrajin in dveh neodvisnih regij. Država ima štiri vrhovne organe in sicer predsednika republike Portugalske, ki zastopa državo, vlado in parlament, ki zastopata portugalsko ljudstvo ter sodstvo, ki zagotavlja pravico ljudstva. Zakonski sistem temelji na civilnem pravu. Funkcije vlade so politične, zakonodajne in administrativne (Izvozno okno, 2008).

Vlada se pogaja z drugimi državami, predlaga zakone, analizira probleme in jih na najboljši možen način rešuje. Odloča o tem, kje bo porabljen državni denar ter nasploh dela za narodov blagor v skladu z zakoni. Zakonodajno oblast ima državni zbor, ki ima 230 poslancev, izvoljenih v 20 volilnih okrožjih na neposrednih splošnih volitvah za štiriletno obdobje. Predsednik države je izvoljen na splošnih neposrednih volitvah za pet let (Portugal – Country Profile, 2008, str. 9).

Predsednik države je po volitvah v januarju 2006 postal Anibal Cavaco Silva, nekdanji član Socialno-demokratske stranke, sedaj pa je neodvisen. Na parlamentarnih volitvah februarja

2005 je z absolutno večino zmagala do tedaj opozicijska levosredinska Socialistična stranka (zaseda 121 od skupno 230 poslanskih mest), predsednik vlade pa je postal njen vodja Jose Socrates. Več kot tri četrtine sedežev v parlamentu zasedajo stranke, ki so levo od sredine. Naslednje predsedniške volitve bodo v začetku leta 2011, parlamentarne pa najkasneje novembra 2009 (Portugal – Country Profile, 2008, str. 10).

Sredino 20. stoletja je zaznamovala 40-letna vladavina diktatorja Salazarja, dvanajst let po atentatu nanj pa je leta 1986 Portugalska postala članica EU. Portugalski začetek demokracije se je pokazal pri soustanovitvi Severno-atlantske organizacije (NATO) in evropske prostotrgovinske družbe (EFTA)¹. Je tudi nova članica Evropske skupnosti (EC). Kot članica EC je morala Portugalska privzeti skupno zunanjo tarifo na uvoz za nečlanice ter sprejeti skupno Agrikolturno politiko (CAP). Država je jamčila tudi za eliminacijo vseh ovir za pretok dobrin, storitev in kapitala med članicami evropske ekonomske skupnosti (EEC). Portugalska je lahko tudi dober zgled tistim državam, ki so doživele hitro sistemsko transformacijo.

Portugalska je članica vseh najpomembnejših mednarodnih organizacij, kot so seveda EU, OECD in WTO.

2 PORTUGALSKO GOSPODARSTVO

2.1 Struktura gospodarstva

Po revoluciji leta 1974 se je v portugalskem gospodarstvu zelo hitro in nekontrolirano razširila javna potrošnja. Da so lahko brzdali rast povpraševanja, je bila portugalska vlada prisiljena slediti Programu IMF (IMF-monitored stabilization program) v letih 1977-1978 in 1983-1985. V letu 1989 je premier Aníbal Cavaco Silva denacionaliziral banke, ki so bile v državni lasti in druga javna podjetja. Privatizacija, gospodarska preureditev in davčna reforma so postale glavna skrb javne politike.

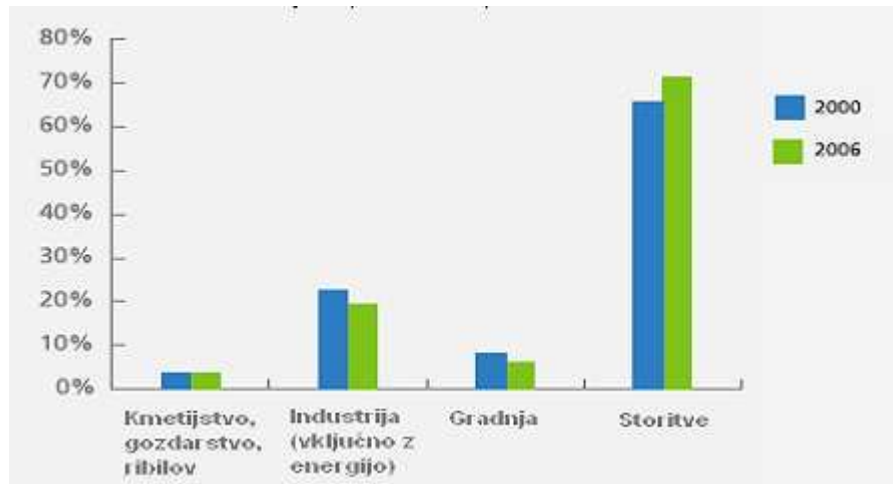
V 90. letih se je zelo razširila socialna varnost, število delovnih ur je padlo, stopnje izobrazbe so narasle. Vlada je povišala vložke v šolstvo in zdravstvo s posledičnim porastom javne porabe in domače potrošnje. Začelo se je obdobje višjega življenjskega standarda, saj je "kmečki svet" prešel v bolj urbano potrošniško družbo.

Kaj se je po letu 2000 zgodilo na Portugalskem? Ob gospodarski rasti, ki je temeljila na močnem domačem zadolževanju in ugodni zunanji konjunkturi, so se precej povečale plače. To je inflacijo potisnilo navzgor, konkurenčnost gospodarstva je uplahnila, sledila sta recesija in povečanje brezposelnosti. Da so se izvlekli iz čedalje globlje krize, so morali nominalno

znižati plače in izpeljati druge nepriljubljene ukrepe, ki so najbolj prizadeli prav socialno najšibkejši sloj prebivalstva.

Posledično so se zgodile velike spremembe v gospodarstvu. Prišlo je do rasti deleža storitev, medtem ko bil je v industriji, gradbeništvu, kmetijstvu in ribolovu zaznan upad.

Slika 1: Prispevek posameznih sektorjev k BDP-ju (% v BDP)

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 21

2.1.1 Kmetijstvo, gozdarstvo in ribištvo

Ribištvo in kmetijstvo kažeta nizko stopnjo produktivnosti. Dodaten kazalec slabega stanja je tudi dejstvo, da sektorja skupaj predstavljata 5,3 % BDP, vendar skupaj še vedno zaposlujeta 10 % delovne sile. Stopnja se je zelo zmanjšala, saj je v letu 1960 predstavljala kar 25 % BDP-ja in je zaposlovala 30,5 % delovne sile. Taka stopnja je bila značilna vse do leta 2000. Z relativno starejšo delovno silo, katere izobrazba je na nizki ravni, bo delavce zelo težko prekvalificirati v druge sektorje. To predstavlja resen socialni problem. Po drugi strani pa terciarni sektor raste in sestoji iz 67,3 % BDP-ja ter zaposluje 60 % delovnega ljudstva. Ostalih 27,4 % k BDP-ju prispeva industrijski sektor, večinoma iz energetske in gradbenih dejavnosti (Portugal – Country Profile, 2008, str. 21).

Znaten del kontinentalne Portugalske zajemajo kmetijske površine, vendar ne predstavljajo največjih donosov v gospodarstvu. Na jugu so razvili ekstenzivno monokulturo žit in oljk. V dolini Doura so najbolj pogosti vinogradi. Portugalsko vino in olivno olje sta še posebej znamenita po kvaliteti in sta svetovno konkurenčna. Trte rastejo v vseh predelih države, saj je 350.000 hektarov namenjenih produkciji vina. Da je država tradicionalna gojiteljica vina, nam

pove dejstvo, da izvoz vin pomnijo že v času nastanka zahodne civilizacije. Najbolj značilno vino, ki ima prestižni renome, je Portovec. Portugalska se lahko pohvali tudi s kvalitetnim pridelovanjem pomaranč. Vino, sveže sadje in zelenjava so glavni kmetijski pridelki in predstavljajo eno tretjino vseh pridelkov.

Naravni resursi, kot so gozdovi, prekrivajo 34 % države. Največ je borovcev, na drugem mestu so plutovci, tretji so hrasti in četrto mesto zasedajo evkaliptusi. Portugalska je ena od glavnih izvoznic gozdnih produktov. Plutovec je zelo pomembno drevo za državo, saj iz plutovcev pridelajo polovico svetovne plute. Zelo znani so vinski čepi iz plute. Prepoznavne rude so volfram, kositer ter uran.

Kljub zmanjšani vlogi tega sektorja v celotnem gospodarstvu, je kmetijstvo še vedno so pomemben vir zaposlitve na Portugalskem. Ta sektor je utrpel nekaj strukturnih preureditev, kot je porast območij, ki so dodeljena kmetijstvu ter predstavitev novega produkcijskega procesa, čeprav še vedno obstajajo neenakosti v sektorju na regionalnih ravneh. V državnem kmetijskem planu, ki ga je sprejela vlada, je vključenih kar nekaj aktivnosti, ki bodo poskušale v državi zagotoviti bolj razvit kmetijski sektor, ki bo lahko konkurenčen kvalitetnim produktom.

Glavna prioriteta sektorja je potreba po ohranitvi ribolova. Čeprav ima Portugalska četrto največje ribolovno območje v Evropi, takoj po Grčiji, Italiji ter Španiji, je število ribiških ladij in ribičev padlo, vključno s količino ulova (Portugal – Country Profile, 2008, str. 22).

Tabela 1: Trend zaposlitve po sektorjih

	1986	2005	2006
	(%)		
Kmetijstvo, gozdarstvo, ribolov	21.9	11.7	11.5
Industrija, gradbeništvo, energija, voda	33.7	30.5	30.8
Storitve	44.3	57.8	57.7

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 13

2.1.2 Industrija in gradbeništvo

Tradicionalne industrijske panoge so bile zamenjane s panogami, ki imajo večjo tehnološko opremljenost. Najbolj pogoste industrijske panoge so: naftna industrija, kamninska kemija,

pridelava cementa, avtomobilska in ladjarska industrija, električna in elektronska industrija, strojništvo, papirna industrija, tekstilna in obutvena industrija, pohištvena in keramična industrija, industrija pijač in prehrabna industrija. Avtomobilska in druga mehanična industrija sta prvotno locirani v okolici velikih mest, kot so Setúbal, Porto, Lizbona, Aveiro, Braga, in Santarém.

Portugalska je bogata z mineralnimi rudami, saj je vodilna proizvajalka bakra, cinka, aluminija ter volframa. Odkar je Portugalska članica EU, je proizvodna industrija doživela veliko širjenje po letu 1991. Tradicionalni sektorji, kot so tekstil, obleka, obutev, keramika, okrasni kamen, hrana in pijača, imajo še vedno pomembno vlogo, še posebno kar se tiče zaposlitve in izvoza. Nekaj dejavnosti pa izgublja svoj pomen, in sicer težki stroji, ne-električni stroji, transportna oprema in neindustrijske kemikalije. To so dejavnosti, kjer je Portugalska velik uvoznik.

V regiji Algarve, Centru in Lizboni prevladuje intenzivna industrija, medtem ko je na severu delavska intenzivna industrija še vedno nizko produktivna. Tam prevladujeta tekstilna in obutvena industrija. V regiji Alentejo industrija temelji na naravnih resursih.

Kljub transformaciji (prepozicioniranje in zaprtje tovarn) sektor tekstilne in obutvene industrije še vedno ostaja eden od najpomembnejših elementov v portugalski proizvodnji. Predstavlja kar 12 % državnega izvoza v letu 2006, zaposluje 25 % delavcev ter prinaša 10 % output. Modna industrija ponuja blagovne znamke in dizajn. Vedno bolj se širi na trge z velikimi potrebami, kot so Španija, ZDA ter Savdska Arabija. Obutvena industrija temelji na tujem povpraševanju, saj je 90 % proizvodnje izvožene.

Male in srednje industrijske panoge temeljijo na predelavi lesa. Pohištvena industrija je osredotočena na družinske potrošnike. Za to panogo izvoz ni značilen. Kot sem že prej omenjeno je zelo značilen izvoz svetovno znane plute, saj izvozijo kar 90 % tega izdelka.

Industrija papirja in mehkega lesa ima zelo dobro razvito tehnologijo, visoko produktivnost ter kvaliteto, ki je prepoznavna tudi izven države. Izjemni pogoji za sajenje uvrščajo državo med najbolj ugledne pridelovalke in predelovalke evkaliptusa v EU. Na Portugalskem je vzpostavljena zelo dobra industrijska mreža pod-sektorjev papirja, aglomeratov in pohištva z zmožnostjo odkrivanja novih priložnosti industrijskih potreb.

Električna in elektronska industrija sta skoncentrirani večinoma v okolici Lizbone, Setubala, Brage in Porta. V tem sektorju nastaja vsa telekomunikacijska, informacijska in profesionalna elektronska oprema. To je dopolnilni sektor, ki ima velik vpliv na avtomobilsko industrijo. V avtomobilski industriji je v zadnjih letih zelo narasla izdelava avtomobilskih komponent. Ta sektor zaposluje 22.673 delavcev in predstavlja 3,6 % zaposlenosti v industrijskem sektorju. Portugalska kaže kar nekaj močnih točk v tem sektorju: obstoj kooperacije med podjetji; obstoj univerz in centrov za raziskave in razvoja (R&D); logistične rešitve za trge izven EU,

predvsem na trgih Severne Amerike; zelo prilagodljiva delovna sila; obstoj kvalificiranih podjetij. Omembe vredno je tudi dejstvo, da ta sektor predstavlja 1,2 % portugalskega BDP-ja. Prispevek k temu nudi 180 podjetij, ki zaposlujejo 35.500 delavcev.

Sektor gradnje igra veliko vlogo kot dodatni dinamični element v gospodarstvu. Konec devetdesetih let je bil prispevek tega sektorja k BDP približno 10 % in je bil ključna gonilna sila gospodarske rasti. Kljub spektakularnim projektom, kot npr. Expo 98, je zdaj prispevek BDP-ja le 6 %. Vendar je pričakovati, da bodo projekti povezani z gradnjo novega lizbonskega letališča ter železnice hitrih vlakov oskrbeli gospodarstvo z večjo dinamiko. Podrobneje bom gradbeništvo opisala v točki 3.2.6.

2.1.3 Storitve

Sektor storitev je pridobil svoj status v preteklih nekaj desetletjih. Poleg gospodarskega visokega položaja ima ta sektor največje tehnološke prednosti, kot so telekomunikacijska podjetja s fiksno in mobilno mrežo ter internetnim dostopom, sektor energije, finančni sektor ter informacijsko-tehnološki sektor. V naslednjih odstavkih bom opisala značilnosti posameznih dejavnosti storitev.

V sektorju javnih služb mora država poudariti in osvetliti kvaliteto, trud, dostopnost ter uporabnost on-line javnih služb, saj so to dejavniki, ki pospešujejo življenje Portugalcev, dajejo podporo poslovnim aktivnostim, izboljšujejo razpoložljivost in transparentnost uprave ter pripomorejo k razvoju industrije in državnih služb. Evropska komisija je septembra 2007 objavila poročilo, ki Portugalsko uvršča na tretje mesto po razpoložljivosti javnih služb ter na četrto mesto sofisticiranih ponujenih storitev (Portugal – Country Profile, 2008, str. 26).

Napredek je viden pri poslovnem okolju "podjetij brez odlašanja" (angl. *on the spot firm*; port. *Empresa na Hora*). *On the spot firm* je storitev, ki omogoča ustanovitev podjetja v eni uri, v eni sami pisarni, brez dolgotrajnih birokratskih postopkov. Ne bo več potrebno imeti certifikata Zavoda RNPC in ne bo potrebno podpisati javne listine. To je iniciativa za modernizacijo uprave, za poenostavitev odnosa med podjetjem in javno upravo. To so odločilni faktorji, ki privlačijo najboljša tehnološka podjetja na svetu, ki bojo investirala v Portugalsko. Primore takih podjetij so Microsoft, Cisco in Nokia-Siemens.

V energetske sektorju izstopa porast investicij v dejavnosti obnovljenih energijskih virov s poudarkom na energiji proizvedeni z vetrom. To postavlja Portugalsko na tretje mesto med evropskimi državami v tej dejavnosti. Planirano je, da bodo projekti za obnavljanje energijskih virov dokončani do leta 2012. Temu projektu je namenjeno 8,1 milijard evrov sredstev. 5,1 milijard evrov je namenjenih za energijo na veter, ki je prioritarna. 2 milijardi evrov sta namenjeni za hidroenergijo ter 1 milijarda evrov je namenjenih še za druge

energetske projekte, kot so biomasa, tople grede in energija valov. (Ministry of foreign affairs of Denmark, Embassy of Denmark, Lisbon) Portugalska izkorišča prednosti prostrane obalne linije, ki omogoča večanja dvajsetletnega tehničnega in znanstvenega znanja o energiji valov. Država se lahko ponaša tudi z dejstvom, da je bila izbrana za inštalacijo največjega obrata sončnih celic na svetu v mestu Moura, regiji Alentejo. Odgovorno je podjetje Generg.

Tehnološka in informacijska podjetja so izpolnila temeljno vlogo v modernizaciji Portugalske. Na vrhu lestvice so podjetja, ki so predstavila nove tehnologije in nove poslovne procese ter so prispevala k izboljšanju produktivnosti na ravni podjetij in države. Veliko jih je doseglo vodilno pozicijo na domačem in tujem trgu. Predstavila bom nekaj primerov: Software je ključna globalna referenca za informacijski sistem; SISCOG nadaljuje s pridobivanjem najbolj zahtevnih svetovnih strank; Number Five ima 75 % globalnega trga v avto-identifikaciji; Alitude Software je vodilno tehnološko podjetje v telekomunikacijskih centrih; Chipidea je nedavno od ameriškega podjetja MIPS Technology of Silicon Valley pridobilo posel, ki predstavlja drugo največjo skupino na svetu v modeliranju polprevodnikov s 15 do 20 % deležem na svetovnem trgu; ISA – Instrumentacao e Sistemas de Automacao je vstopilo v Španski letalski trg, za katerega v letu 2008 predvidevajo 5 % delež trga ter možnosti za širitev na tuja tržišča Francije in Brazilije; Novobase, vodilno podjetje v poslovnih rešitvah informacijske tehnologije, je bilo s strani AMA (Agencije za administrativno modernizacijo) izbrano za razvoj nove storitve "one-hour storitev". (AICEP Portugal 2007, str. 27) Geografsko gledano, mesto Lizbona predstavlja največjo koncentracijo storitev. 29,6 % vseh ustanovitev novih podjetij, ki se ukvarjajo s storitvami, je skoncentriranih v mestu Lizbona. V mestu Porto je ustanovljenih 18 % vseh storitvenih podjetij.

Največje stopnje rasti v terciarnem sektorju so vidne v trgovinskem sektorju. Za to je zaslužna uvedba novosti pri distribuciji, transportu in telekomunikacijah. Zaradi privatizacij se je terciarni sektor finančno izboljšal, kar je posledično vodilo v še večjo učinkovitost trgovine. To je vidno tudi pri zaposlenosti, saj trgovina zaposluje 15 % aktivne populacije. V letu 2005 je trgovina ustvarila 25 % dodane vrednosti. Veliko so prispevale trgovine na drobno, ki predstavljajo 60 % celotnega trgovinskega sektorja. Distribucija je skoncentrirana v mestih Lizbona, Porto, Aveiro, Braga, Coimbra, Leiria in Setubal. V zadnjih letih je država doživela velik porast območij z maloprodajnimi podjetji in nakupovalnimi centri. Nakupovalni centri so se tako razširili, da jih je danes moč najti ne samo v prestolnicah, ampak tudi v srednje velikih mestih (Izvozno okno, 2008).

V zadnjih letih so se bančni sistem, zavarovalniški sektor ter kapitalni trg precej spremenili. Danes je portugalski bančni sektor moderen, finančno trden in relativno donosen ter dobro nadzorovan. Vsebuje komercialno bančništvo, investicijsko bančništvo, investicijske sklade ter zavarovalništvo. Država ima pet velikih bank: Caixa Geral de Depositos, Banco Santander Totta, Millennium BCP, BES Banco Espirito Santo, BPI Banco Portugues de Investimento. Banke so spremenile vir dohodka, racionalizirale stroške poslovanja in stopnjevale tveganost,

kar je vodilo v večje donose ter posledično v večji prispevek k BDP-ju. Kot rezultat lahko vidimo, da je portugalski bančni sektor v kvaliteti storitev, učinkovitosti in donosnosti primerljiv z državami EU. Finančna odzivnost zavarovalniškega sektorja se je izboljšala. Izboljšale so se poravnave za rizične premije, investicijski donosi so pozitivni, osebni stroški so se racionalizirali. Infrastruktura plačilnih poravn in zavarovalniških transakcij je zelo dobro razvita in tehnološko napredna. Svojim komitentom skušajo zavarovalnice zagotoviti minimizacijo potencialnega rizika (International Monetary Found 2006, str. 4, 5).

Tudi turizem igra veliko vlogo v portugalskem gospodarstvu. Predstavlja 5 % BDP-ja in zaposluje 6 % delovnega prebivalstva. Pozitivno prispeva k plačilni bilanci in s tem stopnjuje pozitivno podobo Portugalske. Ima velik potencial k še večji rasti, saj ima veliko geografskih prednosti, kot so podnebje, obala, morje, visokokvalitetne plaže. Turizem ponuja lagodje, kulturno in zgodovinsko udejstvovanje, šport, religijo, itd. Za turistične ogledе si lahko turisti izberejo številne zanimive in privlačne kraje. Posebej zanimive so kulturne dediščine razdeljene s strani UNESCO kot so: zgodovinski center Porta, Angra do Heroismo, Evora in Sintra, spomeniki v Lizboni, paleolitsko kameno orodje Foz-a, vulkanski otok Madeira, Azorsko otočje, itd. Svetovna turistična organizacija (World Tourism Organization) je Portugalsko uvrstila med 15 držav EU in med 25 svetovnih držav, ki imajo največ tujih turistov. Po mnenju Statistics INE je v letu 2007 na Portugalsko prišlo 11,3 milijone tujih turistov, kar je za 6,3 % več kot prejšnje leto. Največ turistov, ki obiše Portugalsko prihaja iz Evrope.

2.2 Makroekonomska slika

Portugalska ima majhno odprto gospodarstvo. Kot sem že omenila, se je gospodarstvo od leta 2000 precej spremenilo. Lahko rečemo, da gospodarstvo raste zelo počasi, celo pod povprečjem v EU.

Globalizacija je tudi na Portugalskem močno zmanjšala delež kmetijstva (s 24 % BDP leta 1960 na 2,8 % BDP leta 2005), ki pa skupaj z ribištvom še vedno zaposluje 12 % delovne sile. To je pokazatelj nizke produktivnosti sektorja. Delež industrije je 16,5 %, narašča pa delež storitev, ki so imele leta 2006 71,1 % delež v BDP-ju.

2.2.1 Gospodarska rast, inflacija in brezposelnost

Portugalska je v obdobju 2005 do 2007 beležila najnižjo gospodarsko rast v zadnjih dveh desetletjih, kar je spodbudilo pripravo pomembnih strukturnih reform, ki bi omejile naraščanje proračunskega primanjkljaja in primanjkljaja na tekočem računu plačilne bilance.

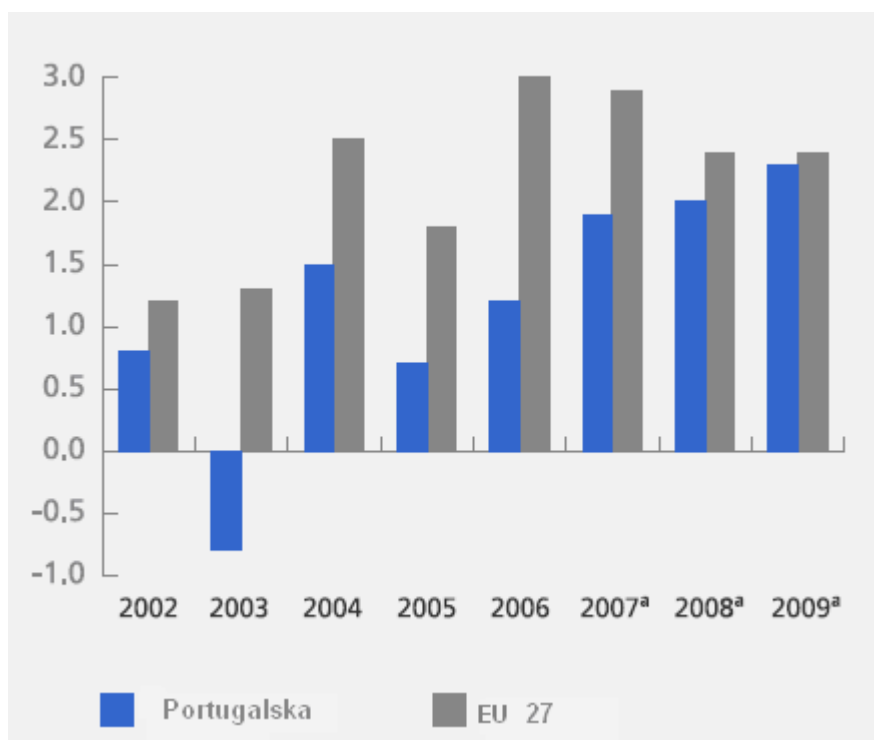
Portugalska ostaja najrevnejša država nekdanje evropske petnajsterice, višina BDP na prebivalca pa je po letu 2005 tudi nižja od slovenskega.

Nizki stroški delovne sile so v preteklosti pritegnili veliko tujih naložb, ki pa se v zadnjih letih zaradi hitre rasti plač, gospodarskega mrtvila in konkurence drugih držav zmanjšujejo. Najhitreje rastoči sektorji v zadnjih letih so gradbeništvo, finančne storitve, turizem in trgovina ter telekomunikacije. Pomembni industrijski veji, tekstilna in obutvena industrija, ki sta nedavno tega ustvarjali več kot 20 % celotnega izvoza, sta tako kot drugje v Evropi v zatonu.

Rast BDP-ja je v letu 2007 narasla na 1,9 % in bila najvišja v zadnjem četrtletju leta. To je bila tudi najvišja stopnja gospodarske rasti po letu 2001. K rasti so v največji meri prispevali izvoz, zasebna poraba in investicije. Za leto 2008 se pričakuje, da bo rast BDP še vedno pozitivna, vendar se bo nekoliko upočasnila v primerjavi z letoma 2006 in 2007. Po ocenah bo torej v letu 2008 rast BDP znašala 2,0 %, za leto 2009 pa je napovedana rast 2,3 %. Spodbujali jo bodo isti dejavniki kot v letu 2007, vendar bo njihova stopnja rasti višja – zasebna poraba se bo po ocenah povečala za 1,4 %, domače naložbe za 2,7 %, izvoz blaga in storitev pa za 4,9 %. Vzorec rasti sestavljen iz izvoza in iz uspešnih poslovnih investicij odseva nadaljevanje izboljševanja gospodarske osnove. (Izvozno okno, 2008) Rast je prikazana na grafu 2. Ekonomski kazalci pa so razvrščeni v Tabeli 1 na strani 12.

Glede na zadnje ekonomsko poročilo OECD 2008, ki vsebuje projekcije do konca leta 2008 ter za leto 2009, je predvideno, da bo Portugalska malce izboljšala gospodarski položaj. V primeru, da bodo projekcije uresničene, bo stopnja rasti 2 %. Pričakovano je tudi, da si bo domače povpraševanje zaradi izboljšav v investiranju v primerjavi z letoma 2006 ter 2007 opomoglo.

Slika 2: Stopnja rasti BDP

Opomba: a – projekcija

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 29

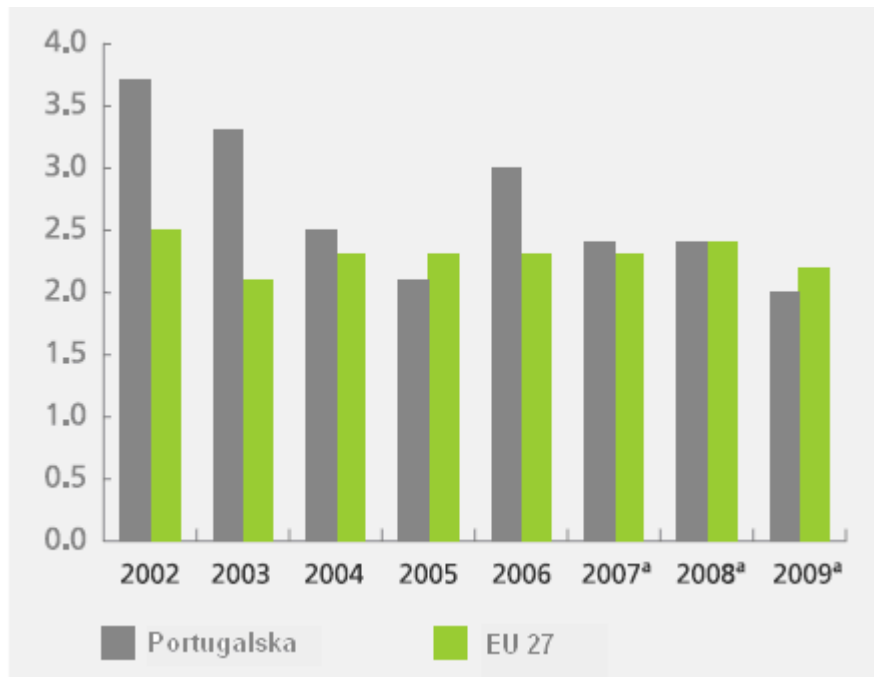
Višjo rast zasebne porabe ovirajo počasna rast zaposlovanja, nizka rast plač ter visoka zadolženost gospodinjstev in s tem povezani stroški servisiranja dolga. Naložbe so šele v letu 2007 ponovno začele beležiti pozitivno stopnjo rasti, pred tem pa so bile nekaj let v upadanju, predvsem zaradi upadanja aktivnosti v gradbeništvu. Gradbeništvo si še ni povsem opomoglo, zato rast spodbujajo predvsem poslovne investicije. Gonilo rasti bo tudi v letu 2008 izvoz, njegovo višjo rast pa bo oviralo nižje povpraševanje v območju evra in močna valuta evra. Industrijska proizvodnja se bo po ocenah povečala za 2 %.

Vladni reformni program PNACE 2005-2008, ki je predstavljen v prilogi 1, je usmerjen v odpravo strukturnih slabosti portugalskega gospodarstva, ki so bile krive za večletno obdobje nizke gospodarske rasti in visokega primanjkljaja tekočega računa. Proračunski primanjkljaj se zato znižuje – v letu 2007 je predstavljal 3 % BDP, v letu 2008 pa se bo po napovedih znižal na 2,6 % BDP (še leta 2005 je predstavljal 6,1 odstotka BDP). Podatki so po letih prikazani v Tabeli 2 na strani 21.

Povprečna inflacija je v letu 2007 znašala 2,4 %. Naraščati je začela v zadnjem četrtletju 2007, ko je znašala 2,7 %. Naraščanje se je nadaljevalo tudi v januarju 2008, ko se je rast cen povzpela na 2,9 %. Vzrok za rast cen so visoke svetovne cene nafte in hrane. V drugi polovici leta 2008 se bo inflacija po ocenah umirila, saj so ob nizki stopnji rasti domačega

povpraševanja notranji inflacijski pritiski šibki. Povprečna inflacija bo tako v letu 2008 po ocenah znašala 2,3 % (Portugal – Country Profile, 2008, str. 30).

Slika 3: Stopnja inflacije

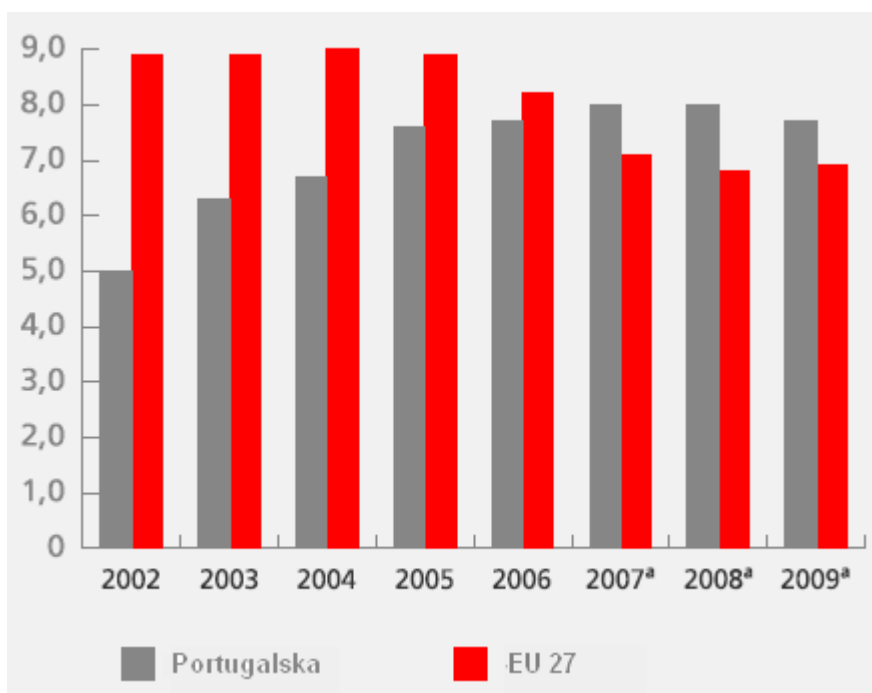
Opomba: a – projekcija

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 30

Portugalska ima zelo tog trg dela, kar je velika ovira za večjo stopnjo zaposlenosti. Na začetku leta 2005 je tudi nezaposlenost narasla na 7 % in je pri stopnji 7,6 % veljala za stabilizirano, vendar bi brez gospodarske rasti situacija težko pozitivno razpletla. V letu 2007 je 44 % portugalskih podjetij povečalo delovno silo, kar pa ni pripomoglo k zmanjšanju nezaposlenosti. Zadnji dve leti stopnja nezaposlenosti narašča – v letu 2007 je znašala 8 %, kar je bila ena izmed najvišjih stopenj nezaposlenosti v zadnjih dveh desetletjih. V letu 2008 se bo še zvišala in po ocenah znašala 8,2 %.

Nezaposlenost ostaja višja in se celo zvišuje med ženskami – znaša okoli 9,5 %, med moškimi pa 6,5 %. Zaskrbljujoč je tudi podatek, da je število nezaposlenih z univerzitetno izobrazbo visoko in se povečuje. Še hitreje pa se povečuje tudi število nezaposlenih v starostnih skupinah od 25 do 34 let in nad 45 let. Stopnja nezaposlenosti skozi obdobje je prikazana na Sliki 4.

Slika 4: Stopnja nezaposlenosti

Opomba: a – projekcija

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 30

Pregled tabel z evropskimi makroekonomskimi podatki ECB kaže, da Portugalska zelo izstopa od drugih držav. Kot sem že omenila, je rast BDP za leto 2006 znašala 1,3 %, kar je najnižja rast ne samo v Evropski uniji, ampak v celotni Evropi. Od leta 2000 so Češka, Grčija, Malta in Slovenija nadoknadile in prehitele Portugalsko pri rasti BDP per capita (Banco de Portugal, 2008).

Kar se tiče investicij portugalski podjetniki niso popolnoma prepričani o stabilnosti poslovnega okolja. Posledica takega mišljenja je odlog investiranja. Situacija je veliko boljša v sektorju storitev kot v proizvodnji. Seveda je rast investicij v primerjavi z leti 2004, 2005 in 2006 močno narasla, saj je iz negativne rasti prešla na pozitivno rast 3,2 %, vendar projekcije za leto 2008 ponovno načrtujejo upad.

Zunanjetrgovinski primanjkljaj se je v letu 2007 zvišal za 12,9 % in znašal 23,6 milijarde dolarjev, kljub temu da je bila rast izvoza blaga in storitev višja od rasti uvoza. (Izvozno okno, 2008) Najpomembnejše izvozne postavke so vozila, oblačila ter stroji in oprema, ki skupaj predstavljajo 45 % celotnega portugalskega izvoza v EU. Rast izvoza je v letu 2007 spodbujalo močno povpraševanje držav v razvoju (v Aziji in v portugalsko govorečih državah Afrike, predvsem v Angoli). Več je pojasnjeno v točki 2.2.3.

Portugalska se je po prevzemu evra morala spopasti z upočasnitvijo gospodarske rasti. Spada med najrevnejše države stare petnajsterice, vendar pa je po drugi strani glede na indeks človekovega razvoja ena izmed držav z najvišjo stopnjo kakovosti življenja v EU. Z vstopom v EU si je zagotovila demokratično in gospodarsko prihodnost, vendar pri črpanju strukturnih skladov ni bila tako uspešna kot npr. Španija in Irska.

Kot zaključek lahko dodam, da so produktivnost, nezaposlenost in javne finance tri področja, ki potrebujejo več pozornosti portugalske družbe v pravem pomenu besede. Nujno je izboljšati raven produktivnosti v sklopu spodbujanja gospodarske rasti in posledično tudi zmanjšati stopnjo nezaposlenosti ter narediti konec neučinkovitosti in visokim stroškom javne uprave.

Tabela 2: Ekonomski kazalci

	2008	2007	2006	2005	2004
Število prebivalcev (v mio)	10,6	10,6	10,6	10,5	10,4
BDP (v mrd USD)	248,3	223,0	195,0	184,0	177,9
BDP per capita (v USD)	23.425	21.038	18.396	17.524	17.106
Rast BDP (v %)	2,0	1,9	1,3	0,5	1,2
Rast zasebne potrošnje (v %)	1,4	1,5	1,1	2,2	2,4
Rast javne potrošnje (v %)	0,5	0,3	-1,2	2,3	2,5
Rast investicij (v %)	2,7	3,2	-1,0	-3,2	0,9
Rast celotnega domačega povpraševanja (v %)	1,5	1,6	0,3	0,9	2,3
Rast industrijske proizvodnje (v %)	2,0	1,9	2,8	0,0	-2,3
Stopnja nezaposlenosti (v %)	8,2	8,0	7,6	7,6	6,7
Stopnja inflacije (letno povprečje, v %)	2,3	2,4	3,0	2,1	2,4
Primarni proračunski primanjkljaj/presežek (v %)	-2,6	-3,0	-3,9	-6,0	-6,0
Uvoz blaga (v mrd USD)	81,8	74,9	64,5	59,0	55,8
Izvoz blaga (v mrd USD)	57,4	51,3	43,6	38,2	37,1
Realna stopnja rasti izvoza blaga in storitev (v %)	4,9	7,1	9,2	1,1	/
Realna stopnja rasti uvoza blaga in storitev (v %)	3,3	5,4	4,6	1,9	/
Saldo tekočega računa (v % BDP)	-8,8	-9,3	-9,4	-9,2	-7,3

OPOMBE(2008): Podatki za leto 2008 so projekcija.

Vir: Izvozno okno. Gospodarska zbornica Slovenije, 2008

2.2.2 Gospodarstvo po regijah

Sever je eden najstarejših predelov Portugalske, vendar ima za razliko od drugih najmlajšo populacijo v državi, kar 38 %. V tej regiji se nahaja mesto Porto, ki je drugo največje mesto v državi. Porto v veliki meri prispeva k državnemu BDP-ju. V tej regiji biva 4.062.402

prebivalcev. V tej pokrajini se vijeta dve veliki reki, Minho in Douro. Značilno rastlinstvo so borovi nasadi v obmorski pokrajini ter evkaliptusi. Na tem območju igra kmetijski sektor ključno vlogo. Pridelujejo pšenico, koruzo, zelenjavo ter vino. V dolini Douro gojijo trte, iz katerih se pridelava Portovec, ki je unikatno portugalsko vino. Razvita sta tudi živinoreja ter ribolov. V industrijskem sektorju je najbolj pogosta osnovna industrija (avtomobilska in ladijska, tekstilna in obutvena, pohištvna ter rudarstvo). Sever je bil na drugem mestu po nominalnem porastu investicij med leti 2000 ter 2004. Stopnja delovne sile je višja od državnega povprečja, je pa tudi res, da ima regija najvišjo stopnjo nezaposlenosti na Portugalskem, ki znaša 34,4 % od celote. Izvozna aktivnost kaže na svetlo prihodnost, saj znaša 43 % celotnega portugalskega izvoza. V tej regiji izvaža 8.883 podjetij, kar je 37,8 % vseh portugalskih podjetij. Razpoložljivi družinski dohodek iz leta v leto raste, kar kaže na boljši življenjski standard povprečne portugalske družine. Pove nam tudi, da je v mestu Porto večja možnost zaposlitve. Nekaj podatkov za to regijo je vidnih v Tabeli 3.

Tabela 3: Glavni ekonomski pokazatelji Severa

	2000	2001	2002	2003	2004
BDP (milo EUR)	35,226	37,609	38,836	39,061	40,421
Dodana vrednost (milo EUR)	30,696	32,812	33,766	33,955	35,143
Razpoložljiv družinski dohodek	25,359	26,868	27,642	28,517	29,447
Zaposlenost (1000 ljudi)	1,757.7	1,794.9	1,781.3	1,762.5	1,761.4

Opomba: Enote so v mio evrih

Vir: Ministry of Economy and Innovation: AICEP, 2007, str. 32

Osrednja regija z mestoma Coimbra in Aveiro ne daje velikega prispevka k državnemu BDP-ju, ima pa 56,4 % stopnjo aktivnosti, ki je višja od povprečne. Ta regija je doživela velik razmah turizma, saj se tam razprostira lepa pokrajina s številnimi arhitekturnimi značilnostmi. Na tem območju biva 2.570.002 prebivalcev. Teren je relativno raven na obalnem območju, osrednji del regije pa je kamnit, kjer pridobivajo skrilavec, granit in volfram. Ta regija je najbolj bogata z gozdovi, predvsem pa je znana po oljčnih nasadih. Industrijski sektor predstavljajo kemična industrija, avtomobilska industrija, pridobivanje kalupa in papirja, tekstilna industrija (volna), keramična industrija, mlečni izdelki, predelava mesa in oliv, vinogradništvo ter rudarstvo. Iz te regije izvaža 4.975 podjetij, kar je 21,2 % vseh podjetij na Portugalskem. Tudi v tej regiji je vidno, da se življenjski standard iz leta v leto izboljšuje, saj se razpoložljivi družinski dohodek večja.

Tabela 4: Glavni ekonomski pokazatelji osrednjega dela

	2000	2001	2002	2003	2004
BDP (milo EUR)	23,337	24,709	25,674	26,635	27,717
Dodana vrednost (milo EUR)	20,335	21,558	22,322	23,153	24,099
Razpoložljiv družinski dohodek	17,506	18,490	18,935	19,883	20,521
Zaposlenost	1,228.4	1,242.8	1,242.1	1,245.1	1,233.3

Opomba: Enote so v mio evrih

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 32

Lizbonska regija daje največji prispevek k državnemu BDP-ju. Je tudi med vodilnimi v investiranju ter v razpoložljivem dohodku družin. Kar se tiče BDP per capita je lizbonsko območje nad državnim povprečjem za 70 %. Tu se najde najbolj kvalificirana delovna sila in veliko število visoko-tehnoloških podjetij. V mestu Lizbona skupaj s predmestjem živi 3.024.034 prebivalcev. V tem delu prevladuje obalni svet z veliko parki. Skozi tečeta dve veliki reki, Tejo in Sado. V kmetijskem sektorju prevladuje pridelovanje žita, sadja, vina ter vrtnarskih pridelkov. Ta regija vsebuje veliko srednjih in velikih podjetij ter tovarn, ki pokrivajo vse industrijske dejavnosti. Število podjetij, ki izvažajo, znaša 7.941, kar je 33,8 % od celote. V Lizboni s predmestjem so skoncentrirane skoraj vse storitve. Najobsežnejša dejavnost pa je turizem.

Tabela 5: Glavni ekonomski pokazatelji lizbonske regije

	2000	2001	2002	2003	2004
BDP (milo EUR)	35,226	37,609	38,836	39,061	40,421
Dodana vrednost (milo EUR)	30,696	32,812	33,766	33,955	35,143
Razpoložljiv družinski dohodek	25,359	26,868	27,642	28,517	29,447
Zaposlenost	1,757.7	1,794.9	1,781.3	1,762.5	1,761.4

Opomba: Enote so v mio evrih

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 33

Algarve je najbolj južna regija Portugalske. Znana je po tem, da je glavni turistični cilj potovanja po Portugalski, ki ponuja veliko raznolikosti. Rezultat tega je prevlada sektorja storitev. Turizem je gonilna sila, ki sili portugalsko gospodarstvo k razvoju. Največje mesto v tej regiji je Faro. Prebivalcev je 413.022, ki so večinoma avtohtoni prebivalci. V kmetijstvu pridobivajo koruzo in pšenico, tradicionalno suho sadje in oreščke (fige, mandlje, rožiče).

Industrija je razvita le na področju gozdarstva in ribolova. Število podjetij, ki v tej regiji izvažajo, je 403. Razpoložljivi družinski dohodek tekom let raste, vendar je zelo nizek. To dejstvo potrjuje, da so družine v tej regiji odvisne od turizma.

Tabela 6: Glavni ekonomski pokazatelji regije Algarve

	2000	2001	2002	2003	2004
BDP (mio EUR)	4,693	5,104	5,417	5,669	5,852
Dodana vrednost (mio EUR)	4,089	4,453	4,710	4,928	5,088
Razpoložljiv družinski dohodek	3,258	3,572	3,696	3,971	4,170
Zaposlenost	179.1	187.8	193.9	202.0	206.8

Opomba: Enote so v mio evrih

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 35

Avtonomna regija Azorov je zahodna meja Evropske Unije. Azori so polni naravnih lepot in atrakcij, kar je razlog, da je tam razvit predvsem turizem. Po izračunu leta 2004 imajo tradicionalni hoteli ter kmečki turizem kapaciteto 8000 postelj. Povpraševanje naraste vsako leto, saj se povečuje število nočitev. Največje mesto v tej regiji je Ponta Delgada. Otočje šteje 243.101 prebivalcev. Otočje je znano po številnih delujočih vulkanih, po koralnih grebenih s številnimi morskimi živalskimi vrstami. Na kopnem gojijo govedo, pridelujejo koruzo in sladek krompir. Zelo razširjen je tudi ribolov. Iz otočja v druge države izvažajo 94 podjetij. Glavna dejavnost je turizem.

Tabela 7: Glavni ekonomski pokazatelji Azorov

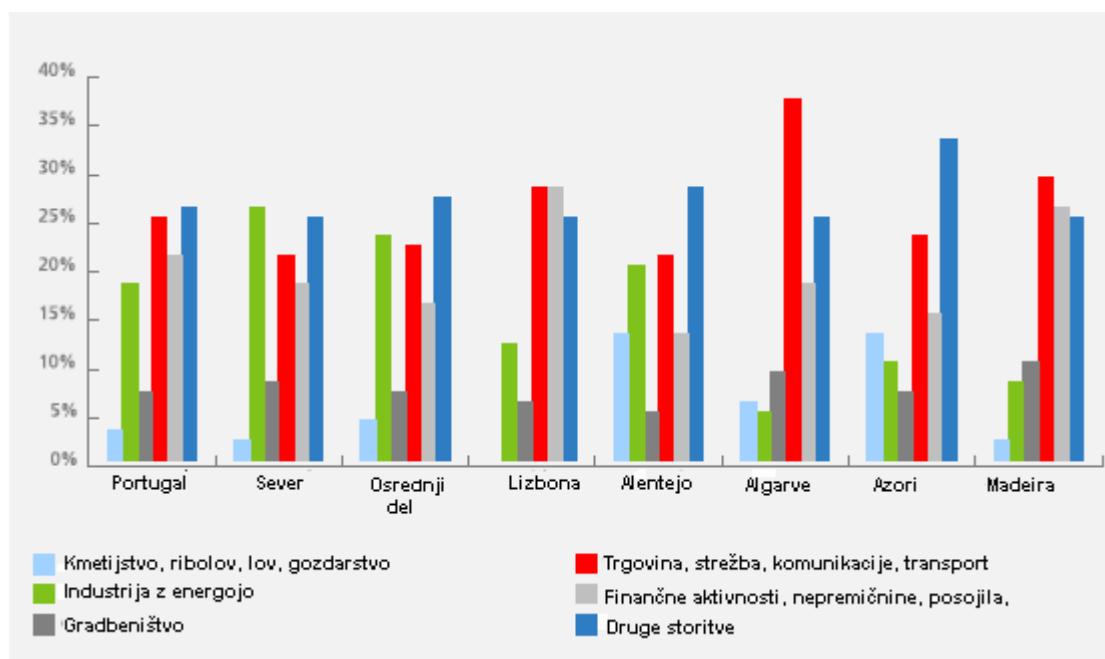
	2000	2001	2002	2003	2004
BDP (mio EUR)	2,274	2,488	2,666	2,785	2,887
Dodana vrednost (mio EUR)	1,981	2,171	2,318	2,421	2,510
Razpoložljiv družinski dohodek	1,672	1,937	2,007	2,084	2,166
Zaposlenost	97.7	98.3	100.7	100.8	103.2

Opomba: Enote so v mio evrih

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 36

Gospodarstvo v avtonomni regiji Madeira temelji na storitvah. Turizem je največji vir dohodka. Prvotni kmetijski pridelki so banane za lokalno in državno porabo ter zelo znano vino iz Madeire. V industrijskem sektorju, ki prispeva 10 % k regionalnem BDP-ju, prevladujejo ročna dela. V preteklih nekaj letih so zelo hitro zgradili ustrezno infrastrukturo za dostop do šolskih in zdravstvenih ustanov in s tem izboljšali življenjsko stanje ter poslovne odnose. Vse to je prispevalo k regionalnemu razvoju in posledično tudi ustvarilo več delovnih mest. Največje mesto na otoku je Funchal. Otok, ki je vulkanskega izvora, ima 244.098 prebivalcev. Podjetij, ki izvažajo v druge države, pa je 126.

Slika 5: Dejavnosti po regijah

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 20

Ustrezen gospodarski izid ter razvoj regij se razlikuje od regije do regije. Evropski socialni sklad (ESF) je za vsako regijo posebej namenil investicije, ki so odvisne od premoženja vsake posamezne regije. Lizbona je s 75 % BDP Evropske Unije nad evropskim povprečjem in je konkurenčna drugim regijam. Za lizbonsko regijo znaša občinsko investiranje 180.119.036 EUR. Investicije izhajajo iz občinskih proračunskih sredstev, ki jih določi in odobri občinski svet. Državne investicije znašajo 175.818.463 EUR. Državne investicije odobri vlada. Za regijo Algarve občinska investicija znaša 102.749.597 EUR ter državna investicija 38.754.177 EUR. Evropski sklad za regionalni razvoj (ERDF) bo vzpodbujal razvoj najmanj razvitih regij države in uravnaval regionalno neskladnost (The European Social Found, 2008).

Eden glavnih razlogov regionalne politike je prilagoditev življenjskega standarda v vseh regijah, da se razvijejo tudi nerazviti predeli Portugalske in se približajo povprečju EU.

Razlogi za neenakosti so posledica dolgoletnih omejenih možnosti zaradi geografske oddaljenosti in slabe prometne infrastrukture ali pa zaradi nedavnih socialnih in gospodarskih sprememb. Politika regionalnega razvoja je vodena na način, da EU prenaša sredstva iz bogatih držav članic v revnejše države in regije. Ta sredstva so v obdobju 2000-2006 znašala približno tretjino proračuna EU. Glavne prejemnice so bile poleg Portugalske tudi Grčija, Španija, Irska, Južna Italija ter vzhodni del Nemčije (Portal do Governo, 2008).

Glavno merilo za upravičenost regije do sredstev EU je regionalni BDP, ki je manjši od 75 % povprečja Evropske Unije. Sredstva za regionalni razvoj so dodeljena v skladu z dvema ciljema:

- "konvergenca": skoraj 82 % skupne porabe bo namenjenih najrevnejšim državam članicam in regijam za razvoj infrastrukture in gospodarskega ter človeškega potenciala, kamor spada tudi Portugalska
- "regionalna konkurenčnost in zaposlovanje": Portugalska je upravičena do sredstev iz tega cilja za podporo inovacijam in raziskavam, trajnostnemu razvoju in usposabljanju za delo v manj razvitih regijah. Sredstva iz tega cilja dosegajo malo manj kot 16 % skupne porabe.

2.2.3 Tuji trgi

Izvoz blaga in storitev od leta 2000 do 2004 je bil oslavljen, ker so padle cene izvoza, padla je valuta evra ter konkurenčnost industrijskih sektorjev. V letu 2006 pa je na domačo izvozno aktivnost vplivala dinamika, kar je razlog da je izvoz prešel na naslednjo raven. Izvoz se je povečal za 9,1 %. Tak trend kaže pozitivno sliko, saj je stopnja rasti od leta 1996 visoka. Med letoma 2007 in 2008 pa je stopnja rasti izvoza ponovno padala, saj je v letu 2007 znašala 7,1 %, v letu 2008 pa 4,9 % (Portugal – Country Profile, 2008, str. 39).

Stopnja uvoza dobrin in storitev je kljub padcu domačega povpraševanja in padcu uvoznih cen naraščala. V letu 2006 je ta dejavnost v primerjavi z realno rastjo 2,2 % v prejšnjih letih narasla za 4,2 %. V letu 2007 je stopnja rasti uvoza znašala 5,4 %, v letu 2008 pa 3,3 % (Economic Survey of Portugal 2008, str. 4).

Glede na tuji trg trgovskega blaga se je leta 2006 v primerjavi s predhodnim letom nominalni izvoz povečal za 12,4 %. Zaznan je bila močan porast dobrin, prodanih na trgu izven EU. Ta stopnja znaša 26,8 %, kar je pripomoglo k 5,4 % rasti izvoza ter 8,0 % rasti uvoza. Kot rezultat tega znaša portugalski trgovinski deficit 0,7 %, razmerje med izvozom in uvozom pa 65 % (Economic Survey of Portugal 2008, str. 5).

Tabela 8: Portugalska trgovinska bilanca (dobrine)

	2002	2003	2004	2005 ^a	2006 ^a	2006 Jan./Sept.	2007 Jan./Sept.
Izvoz	27,413	28,092	29,870	30,710	34,503	25,553	27,815
Uvoz	42,453	41,754	46,598	49,138	53,057	39,480	41,274
Bilanca	-15,040	-13,662	-16,728	-18,428	-18,554	-13,927	-13,459
Stopnja pokritja (%)	64.6	67.3	64.1	62.5	65.0	64.7	67.4

Opomba: Enote so mio Evrih

Vir: Ministry of Economy and Innovation: AICEP,2007, str. 40

Tabela 9: Portugalska trgovinska bilanca (storitve)

	2002	2003	2004	2005	2006	2006 Jan./Sept.	2007 Jan./Sept.
Kredit	10,910	10,913	11,853	12,255	14,141	10,553	12,142
Debit	7,571	7,334	7,837	8,418	9,247	6,919	7,413
Bilanca	3,339	3,579	4,016	3,837	4,894	3,634	4,729
Stopnja pokritja (%)	144.1	148.8	151.2	145.6	152.9	152.5	163.9

Opomba: Enote so v mio Evrih

Vir: Portugal – Country Profile, 2008, str. 40

Zunanjetrgovinski primanjkljaj je poglavitni vzrok za primanjkljaj na tekočem računu, ki je v letu 2007 znašal visokih 9,3 % BDP-ja. V letu 2008 se bo tekoči primanjkljaj po napovedih znižal na 8,8 %, k temu pa bo v največji meri prispeval višji presežek v storitveni bilanci (večji prihodki od turizma) (Portugal – Country Profile, 2008, str. 40).

Države, v katere Portugalska največ izvaža, so Španija (27,4 % celotnega izvoza), Nemčija (13,1 %) in Francija (12,4 %). Te tri države so tudi najpomembnejše dobaviteljice. Na države EU odpade okoli 77 % izvoza in 76 % uvoza. Delež izvoza za Severno Ameriko znaša 6,5 %, delež uvoza pa 1,6 %. Portugalska se zanima za poslovno sodelovanje s portugalsko govorečimi državami v Afriki. Azija je povečala udeležbo v portugalski trgovini, predvsem z vplivom Kitajske, saj stopnja izvoza znaša 4,0 %, stopnja uvoza pa 4,9 %. Kazalniki izvoza v Latinsko Ameriko kažejo na 2 % stopnjo izvoza ter 3,8 % stopnjo uvoza (Izvozno okno, 2008).

Tekstil in obutev sta dve glavni skupini portugalskega izvoza, ki kažeta trend večanja dodane vrednosti zaradi povečanih investicij v to dejavnost (kvaliteta in dizajn). Strojne, mehanske in električne naprave predstavljajo še eno skupino izvoza. Prav tako je Portugalska vodilna globalna izvoznica plutovca, saj zajema 60 % svetovnega izvoza plute. Vozila in drug

transportni material ima zaradi tujih investicij in vedno spreminjajočih-se industrijskih trendov velik vpliv na stopnjo izvoza. Portugalska je zelo odvisna od energijskih produktov, mehanizma in strojev.

3 PERSPEKTIVE PORTUGALSKEGA GOSPODARSTVA

3.1 Portugalski "scenarij"

Kot sem že prej omenila, Portugalska nosi težko breme pri uravnavanju svojega gospodarstva. Portugalski BDP na prebivalca je bil 65 % povprečja evroobmočja leta 1995 in se je do leta 2006 malo spremenil (lani 68 %). Rast portugalske produktivnosti je bila povprečno le odstotek na leto.

V desetletju pred prevzemom evra je imela Portugalska obdobje gospodarske rasti. Za to rastjo pa se skrivajo precejšnje razlike. Fiskalna politika je bila na Portugalskem pro-ciklična in je krepila domače povpraševanje. Stroški dela na enoto proizvoda in inflacija so rasli povprečno za 7,6 oziroma 6,2 odstotka na leto. Konkurenčnost Portugalske je pešala, to pa je imelo za posledico naraščajoči primanjkljaj tekočega računa (do 8,9 odstotka leta 1999). To dokazuje, da hitro dohitevanje evroobmočja ni nujno povezano z višjo inflacijo ali večjimi neravnotežji.

Po prevzemu evra je doživela ostro prilagoditev navzdol. Poraba in naložbe so se precej upočasnile. H gospodarskemu nazadovanju so pripomogle še težave s konkurenčnostjo in potreba po izboljšanju fiskalne politike. BDP je v obdobju 1999-2006 rasel za 1,7 odstotka na leto. Od leta 1999 se portugalskemu gospodarstvu še ni posrečilo povečati svoje konkurenčnosti in še vedno ima precejšen primanjkljaj tekočega računa.

Na področju fiskalne politike so javni dolg, javni izdatki in proračunski primanjkljaj precej visoki v primerjavi z drugimi državami evroobmočja. To pomeni, da diskrecijska uporaba fiskalne politike skoraj ne more predstavljati recepta za spodbujanje rasti. Poleg tega je bilo večina kreditov usmerjenih v neproduktivne dejavnosti. Torej prva napaka je, da so investirali v dejavnosti s slabo produktivnostjo, dodatno pa vlada v razmerah gospodarskega razcveta ni uspela izboljšati javnofinančnega položaja.

Portugalski primer pomeni ostro svarilo, da sam vstop v denarno unijo ne zagotavlja zadovoljive rasti. Država lahko v celoti izkoristi prednosti denarne unije le s primerno sestavo gospodarstva in politiko. Gospodarske in denarne unije ne bi nikoli smeli imeti za končni cilj, temveč le za izhodiščno točko. Vstop v evroobmočje sam po sebi še ni recept za gospodarski uspeh. Recepti za uspeh so znani:

- prožnost pri oblikovanju plač in cen,
- prožnost strukture proizvodnje, človeški in fizični kapital, dinamika.

Te značilnosti niso zelo drugačne od tistih, ki so potrebne v obdobju globalizacije, in so za članice evropske denarne unije so še toliko bolj nujne. Sama realna konvergenca torej ni ovira za pridružitve denarni uniji. Kljub temu pa ni dvoma, da realna konvergenca prinaša nekatere izzive, na katere se morajo tisti, ki odločajo, primerno odzvati pred vstopom v denarno unijo, saj lahko drugače nastanejo gospodarske in politične težave.

3.2 SWOT analiza

3.2.1 Prednosti države

Skozi dve desetletji s spodbudo EU se je Portugalska lotila velikih reform za liberalizacijo ekonomije ter se odprla zunanjemu trgu in investicijam. Te reforme so prinesle rast BDP-ja in portugalski lov življenjskega standarda premožnejših ekonomij OECD.

V nadaljevanju bodo strukturne reforme (rast zaposlenosti in produktivnosti, nadaljevanje izboljšanje kakovosti javnih financ, zmanjšanje deficita, umirjanje inflacije), če bodo seveda v celoti izvršene, poviševale potencialno rast v prihodnosti.

Portugalski bančni sektor je moderen, finančno trden in relativno donosen, je pa tudi dobro nadzorovan. V tem sektorju je država zelo dobro omejila gospodarsko upočasnjevanje. Banke so spremenile vir dohodka, racionalizirale stroške poslovanja in stopnjevale tveganost. Kot rezultat lahko vidimo, da je portugalski bančni sektor primerljiv z državami EU v kvaliteti donosa, učinkovitosti in donosnosti. Finančna odzivnost zavarovalniškega sektorja se je izboljšala. Izboljšale so se poravnave za rizične premije, investicijski donosi so pozitivni ter racionalizirali so osebne stroške (International Monetary Founf, 2006).

S pomočjo ECF (European Community Funds) je Portugalska investirala v transportno infrastrukturo. Rezultat tega je najbolj razvit cestni sistem v Evropi, vključno z avtocestami zgrajenimi v preteklih deseti letih. To je zelo velika prednost za mobilnost države ter za sodelovanje z drugimi evropskimi in svetovnimi državami. Medkrajevne ceste, pomožne ceste, državne ceste ter mestne ceste skupaj štejejo 22.000 km asfaltirane površine. V devetdesetih letih je bil velik razvoj cestne infrastrukture, ki je povezuje južni in severni del države. Poleg tega je pomorski transport najbolj pogosta oblika transporta za trgovino s tujino. Geografski položaj Portugalske z ekstenzivno obalno linijo ponuja odlične pogoje za povečanje in razvijanje pomorskih povezav. Prometna infrastruktura vpliva tudi na učinkovitost turizma, zato je v majhni meri zaslužna tudi za uspešnost turizma.

Sektor turizma ima največjo prednost v primerjavi z drugimi evropskimi državami. Ta sektor nima samo monetarnega direktnega in indirektnega prispevka k BDP-ju, ampak tudi ustvarja delovna mesta in s tem viša stopnjo zaposlenosti. Kot sem še pri strukturi gospodarstva omenjala, je Portugalska med prvimi petindvajsetimi državami po številu tujih turistov evropskega in globalnega ranga. V letu 2007 je bilo Azorsko otočje med 111 otočji na drugem mestu najbolj atraktivnih destinacij na svetu. Ker je povpraševanje po turizmu tako veliko, se posledično izboljšujejo tudi druge gospodarske dejavnosti, kot so zdravstvene ter druge storitve, ki so povezane s turizmom. Najbolj je razširjen obmorski turizem, saj se čez celo dolžino države razprostira obalni pas z zelo lepimi plažami in številnimi avanturističnimi možnostmi. Razvit je tudi turizem ob rekah in rečnih dolinah, saj je klima zelo ugodna (Budria, S., 2007, str. 3).

3.2.2 Slabosti države

Portugalska zaostaja za normami EU na kar nekaj ključnih področjih. Nesorazmernost dohodkovne razporeditve je med najvišjimi v EU. Posledice v največji meri čutijo otroci in starejši. Odstotek portugalskih otrok, ki predčasno zapustijo šolo, je okoli 39,2 % v letu 2006. Stopnja izobraženosti pri mladih je zelo nizka in sicer 49,6 %.

Celotna gospodarska slika kaže strukturne pomanjkljivosti z povprečno rastjo BDP med leti 2001-2007 pod 1 % na leto, celotna zaposlenost je upadla iz 68,2 % v letu 2000 na 67,9 % v letu 2007. Nezaposlenost se je v enakem obdobju povečala iz 4 % na 7,7 %. Portugalski trg dela zelo močno temelji na nekvalificiranih in intenzivnih delovnih učinkih, ki nudijo nizke plače in nekvalitetna delovna mesta. Rezultat tega je nizka produktivnost.

Težka proračunska situacija je z državnim deficitom 3,9 % BDP-ja v letu 2006, z velikim zunanjim deficitom ter z veliko zadolženostjo privatnega sektorja ovirala ekonomsko okrevanje.

To so razlogi, da kratkoročna prihodnost ostaja težavna, saj zunanje okoliščine ne bodo isto kot so bile prejšnja leta. V letu 2008 Portugalski napovedujejo oslABLJENO tuje povpraševanje, kar vodi v zmanjšanje in posledično širjenja izvoza. Potencialna rast, ocenjena na 2 %, je prenizka, da bi zmanjšala proračunski primanjkljaj v primerjavi z bogatejšimi državami OECD. Proračunske utrditve zagotavljajo čvrsto podlago za globlje in širše strukturne reforme ter spodbujajo nujno prilagoditev ekonomije na višjo stopnjo rasti.

Počasna potencialna rast od leta 2000 predvsem kaže na šibko produktivnost. Doseganje močnejšega in bolj trajnostnega gospodarskega širjenja predstavlja izziv, v sklopu katerega je potrebno odstraniti zadržek produktivnega višanja in nadaljevati z reformami, ki so v postopku izvrševanja.

Mednarodno okolje se je spremenilo, zato se portugalska podjetja soočajo z veliko potrebo po prilagoditvi novim vzorcem potrošnje in proizvodnje po svetu. Edina pot je, da država sprejme globalizacijo in pospeši strukturno transformacijo pridelovalnega sektorja. Portugalska lahko računa na številna sredstva, ki bojo podpirala njeno strategijo večanja rasti.

3.2.3 Priložnosti države

Portugalska lahko računa na finančno podporo, ki bo okrepila njeno rast in napredovanje na naslednjih področjih: odmevajoča fiskalna politika, ki bo zmanjšala deficit na primerno stopnjo in okrepila javno financiranje; članstvo v EU ji bo prineslo ugodnost na podlagi trgovinske integracije in primerno finančno pomoč za človeški in kapitalni razvoj; tuje direktno investiranje (FDI).

Vlada je naredila napredek pri obsežni strategiji za doseg trajnostnih javnih financ in dvigu rasti: okrepitev proračunske situacije; uvedba obsežne javno-upravne reforme, katera bo koristila izboljšanju javnega sektorja; modernizacija gospodarstva fokusirana na izboljšanje poslovnega okolja; pospeševanje odpiranja delovnih mest ter višanje človeškega kapitala.

Reduciranje proračunskega deficita je prednostna naloga, ki bo uresničena z naslednjimi reformami.

3.2.3.1 Zagotavljanje proračunske stabilnosti

Vlada bo za zagotavljanje proračunske stabilnosti izvedla velike v nadaljevanju predstavljene reforme in s kratkoročnimi meritvami spremljala učinek. Uspeh tega programa je dokaz, da je od padca trga potrošnja zopet zrasla od leta 2005. Zaradi napredka mora Portugalska na tem še naprej graditi in delati v smeri zagotavljanja močne proračunske stabilnosti (Economic Survey of Portugal 2008, str. 4).

Jedro tega programa si prizadeva za dosledno kontrolo potrošnje ter za izboljšavo učinkovitosti javnega sektorja. Dva ključna stebra za to strategijo sta reforma javne uprave ter reforma sistema pokojninskih prispevkov. Za zadano nalogo bo vlada morala nadaljevati z reformnim zagonom. Zagotoviti bo morala celotno izvršitev in odobritev novega sistema HRM¹. Prav tako bo morala opraviti nadaljnje meritve za zagotovitev učinka in pomoči pri dodelitvi dela brez previsokih stroškov prihodnjega proračuna. Glede pokojninske reforme je zelo pomembno kontrolirati prihodnji razvoj ter določati, ali nadaljnja meritve zagotavljajo trajnost sistema (Economic Survey of Portugal 2008, str. 4).

Nadaljevati bi bilo potrebno tudi z izvrševanjem reform, ki bi izboljšale učinkovitost zdravstvenega sistema. Večja prizadevanja bi morala biti tudi na področju državne lastnine,

kajti potrebno je dvigniti učinkovitost in donosnost podjetij, ki so v državni lasti. Vlada je predstavila velike reforme za velika podjetja, ki so v državni lasti, vključno z bolnicami. Porast transparentnosti fiskalnega računa je korak manj proti okrepitvi proračunskega sestava (Economic Survey of Portugal 2008, str. 4).

3.2.3.2 Izkoristek globalizacije

Portugalska mora izkoristiti priložnosti, ki so nastale s hitro rastočim svetovnim trgom. Za tako malo gospodarstvo je zelo pomembna večja integracija na svetovnem trgu. Velik izziv predstavlja izkoristek državne odprtosti in povečanje izvoza. Hitre spremembe v globalni trgovini so oslabile portugalsko tradicionalno primerjalno prednost v intenzivni delovni proizvodnji. Rezultat tega so nerazveseljivi kazalci izvoza do leta 2006. Za dvig trgovinskih storitev se mora gospodarstvo prilagoditi z dvigom produktivnosti domačih podjetij, potrošnike pa je potrebno preusmeriti k uporabi domačih produktov ter dvigniti kvaliteto produkta (Economic Survey of Portugal 2008, str. 5).

Trgovinske tarifne ovire so bile zmanjšane v skladu z notranjim trgom EU. Te ovire pa bi se s primerno politiko lahko še zmanjšale. Stroški carinske kontrole ter potrjevanje dokumentacije so bili v preteklosti med najvišjimi v EU. V skladu s tem bi bilo potrebno urediti obsežne izboljšave v informacijski tehnologiji za zmanjšanje stroškov za uvoz ter izvoz (Economic Survey of Portugal 2008, str. 6).

3.2.3.3 Spodbuda konkurenčnosti znotraj države ter izboljšanje infrastrukture

Pritisk na večjo inovativnost, kvaliteto in nižje cene je močan katalizator za dvig produktivnosti in rasti. Zato je potrebno vzpodbujati in večati konkurenčnost med obstoječimi podjetji ter olajšati vstop na trg tudi novim firmam.

Zmogljivost, kvaliteta in cena infrastrukturnih storitev (komunikacije, energija, transport) so pomembni faktorji, ki vplivajo na strošek konkurenčnosti podjetij, na privlačnost države za tuje investitorje in posledično tudi na rast države. Velik napredek je že bil narejen v tej smeri, saj je država izboljšala prometno povezanost, globoka in obsežna pristanišča, električno povezanost ter telekomunikacijsko povezanost (Economic Survey of Portugal 2008, str. 7).

Na področju telekomunikacij je pomembno pospeševati konkurenco med različnimi mrežami in podjetji. Delovati bi bilo potrebno v smeri povečanja lastniške neodvisnosti. Električna industrija je v tranziciji za liberaliziran trg. Vlada bi morala izdati več licenc za izgradnjo postaj z električno energijo. Prenos energije s Španijo se mora še povečati. Pri transportu še vedno predstavljajo problem železnice, lizbonsko letališče ter logistika. Prenova terja veliko

stroškov in tudi državna železnica posluje z velikimi izgubami. Predlagana nova investicija v hitre vlake ter prenovo lizbonskega letališča more temeljiti na transparentni analizi, ki bi prav tako povečala konkurenčnost države (Economic Survey of Portugal 2008, str. 8).

3.2.3.4 Vložki v delovno silo in izobrazbo

Prvotni cilj je pritegniti mlade in starejše ljudi, ki so opustili šolanje. Okoli 500 novih izobraževalnih kategorij je bilo odprtih. Ponujajo predavanja za poklicno izobrazbo. Na univerzitetnem področju se je število študentov pri prvem vpisu na fakulteto podvojilo. Za mlade ljudi se uveljavlja mišljenje, da je dvanajsto leto šolanja nujno potrebno. Pri odraslih bodo njihove pridobljene spretnosti ocenjene s certifikati (Economic Survey of Portugal 2008, str. 9).

V letu 2005/2006 je bilo odprtih 170 priložnostnih centrov, podpisanih 477 pogodb s podjetji, kar pokriva več kot 100.000 delovnih ljudi (European Social Found, 2007).

- začetne kvalifikacije: vsi, ki več niso šoloobvezni bodo imeli motivacijo za dokončanje srednje šole ter fakultete.
- Prilagodljivost in doživljenjsko izobraževanje: razširitev delavskih sposobnosti; ustvariti bolj raznolike učne priložnosti in razvoj novih poti za doživljenjsko izobraževanje; napredovanje na višje kvalifikacije ter zahteva večjih sposobnosti. (ESF, 2007)
- Povečanje menedžerskih in strokovno usposobljenih veščin: podpora dejavnostim, ki izboljšujejo veščine za inovativnost, razvoj produktov in menedžmenta v podjetju.
- Izboljšanje konkurenčnosti: Obsežnejše urjenje na področju znanosti in tehnologiji bo vodilo v večjo mobilnost in obogatitev delovne sile ter izboljšanje kapacitet R&D. Vključene bodo vse institucije, javna in privatna podjetja.
- Podpora podjetništvu in učinkoviti zaposlitvi: Potrebno je podpirati nova delovna mesta, ki jih ustvarja podjetništvo. Delovna mesta je potrebno zagotoviti nezaposlenim, tj. tistim, ki jim grozi brezposelnost ter mladim. Investiralo se bo v nova delovna mesta, podrobneje v regionalne delovne trge.
- Državlanske pravice, vključitev in socialni razvoj: Določene regije so socialno izključene, zato bo država nudila pomoč za razvoj boljših socialnih povezav. Tečajji jezika in državljanskih pravic bodo pripomogli k enakim možnostim tudi za imigrante in jih pripravili na delo.

3.2.4 Nevarnosti za državo

Velika nevarnost je, da se priložnosti ne uresničijo in Portugalska ostane na isti ravni produktivnosti. To pomeni, da se ta kljub številnim reformam produktivnost dela ne bo dvignila. Nizka produktivnost dela bo vodila v nekonkurenčnost podjetij, kar bo oslabilo gospodarsko rast.

Če fiskalna politika ne bo kazala napredka, bo taka situacija lahko povzročila stagnacijo nadaljnega zmanjševanja deficita. Če se Portugalska ne bo usmerila na štiri glavne izzive (zagotavljanje proračunske stabilnosti, izkoristek globalizacije, izboljšanje konkurenčnosti portugalskih podjetij ter vložek v delovno silo in izobrazbo), bo oslabila napredek v fiskalni utrditvi. Prilagajanje globalnemu okolju lahko traja kar nekaj časa, poleg tega se lahko neenakosti v primerjavi z drugimi državami EU še povečajo. Zato lahko povzamem, da je globalno okolje lahko zelo nevarno, če se država ne loti pravih ukrepov. Je pa tudi res, da maksimirane koristi od integracije svetovnega gospodarstva lahko povečajo poslovno okolje, vendar je potrebno izbrati prave pristope.

Ukrepi za okrepitev konkurence ter dvig infrastrukture na višjo raven lahko še poslabšajo današnji portugalski scenarij. Nevarnost je, da povečanje prilagodljivosti na trgu dela ter varovanje delavcev v tveganih delovnih mestih in povečanje kompetenc nima učinka na produktivnost. Izobraževanje in prekvalifikacija delavcev še vedno lahko privede do togosti trga dela.

Država se bo srečala z oslabitvijo tujega povpraševanja v letu 2008. Posledično se lahko upočasnita izvoz ter širitev države. Izkoristek visoke stopnje državne odprtosti tako ostane neizkoriščen. Ključni vladni projekt je konstrukcija linije hitrih vlakov, ki povezujejo Porto, Lizbono z Madridom in še nekaj španskimi mesti, da olajšajo dostop do sosednjih držav in tudi do vseh evropskih držav. Ti projekti se lahko zaradi zapletov v gradnji zavlečejo in s tem slabijo državni proračun.

Vse spremembe, ki si jih je zadala država za izboljšavo gospodarskega stanja ne bodo izpolnjene kar čez noč. Vsako leto država in EU sprejmeta vrsto ukrepov, ki so potrebni za izboljšanje državne blaginje. Številni ukrepi lahko zameglijo prvotne namene.

Ena od nevarnosti je tudi ta, da kratkoročne spremembe ostajajo težavne, saj se zunanje okolje spreminja. Priložnosti temeljijo na današnjem okolju, vendar se to okolje lahko drastično spremeni in kar naenkrat vsi sprejeti ukrepi postanejo neučinkoviti.

3.2.5 SWOT v tabelarični obliki

Prednosti	Slabosti
<ul style="list-style-type: none">- Velike reforme v zadnjih letih prinesle rast BDP- Stabilen in dobro razvit finančni sektor- Dobro razvita infrastruktura (dobre cestne povezave, razvit pomorski promet)- Turizem prinaša največji profit in zaposluje največ ljudi v gospodarstvu	<ul style="list-style-type: none">- Veliko predčasnih zapustitev šol- Nekvalificirana delovna sila- Staro prebivalstvo- Državni deficit, zunanjetrgovinski deficit, zadolženost privatnega sektorja- Napoved oslabitve tujega povpraševanja in s tem zmanjšan izvoz
Priložnosti	Nevarnosti
<ul style="list-style-type: none">- Finančna podpora s strani EU- Ustrezna fiskalna politika zmanjša deficit- Ojačanje javnega financiranja- Zagotavljanje proračunskega ojačanja- Izkoristek globalizacije- Spodbuda konkurenčnosti- Izboljšava železniške in letalske infrastrukture- Vložki v delovno silo in izobrazbo	<ul style="list-style-type: none">- Pokazane priložnosti se ne uresničijo- Neustrezna fiskalna politika bo še povečala deficit- Izobrazba in povečanje delovnih kompetenc nima vpliva na produktivnost- Močna oslabitev tujega povpraševanja vodi v drastičen upad izvoza- Številčnost ukrepov lahko zamegli sliko in še poslabša stanje

3.2.6 Reforme za rast produktivnosti

Ko je Portugalska postala članica EU, so vsi pričakovali, da bo dosegla bistveno večjo rast produktivnosti, kot jo trenutno je. Če bi Portugalska lahko nadoknadila vrzel v 10 letih, bi to dvignilo rast produktivnosti za 2,5 % na leto. Taka stopnja rasti bi zagotovo dvignila stopnjo rasti BDP per capita.

To vrzel se da zmanjšati s primernimi ukrepi. Z dvigom letne stopnje produktivnosti bi se dvignila tudi rast stopnje rasti BDP per capita. Taka situacija bi zmanjšala tekoči proračunski deficit samo do stopnje, ki bi izboljšala konkurenčnost v menjalnem sektorju ter do mere, da

bi bila rast plač manjša kot rast produktivnosti. Pod takimi pogoji lahko pričakovanja višjega prihodka in posledično večje donosnosti vodijo v porast potrošnje in porast investicijskih potreb. Na ta način bi se zmanjšala tudi stopnja nezaposlenosti. Tako situacijo bi lahko aplicirali na situacijo, ki jo je večina imela v mislih v 90-ih letih.

Naj se v to situacijo še malo poglobim. Poraja se mi vprašanje, v kateri sektor bi bilo najbolje vložiti trud za rast produktivnosti. Pri dani plači in stopnji nezaposlenosti bi večja produktivnost v menjalnem sektorju direktno vplivala na večjo konkurenčnost. Večja produktivnost v ne-menjalnem sektorju zniža cene storitvam, kar vodi k nižjim plačam zaposlenim. Na ta način bi se skozi zmanjšanje plač povečala konkurenčnost. Na podlagi tega sem prišla do zaključka, da je sicer bolje, ampak težje, če se delajo reforme v menjalnem kot v ne-menjalnem sektorju.

En primer reforme v menjalnem sektorju je tudi tale: Za Portugalsko bi bilo bistveno, da izboljša produktivnost v sektorju visoke tehnologije ter s tem poveča delež izvoza. Vendar je šibkost ta, da Portugalska nima primerjalnih prednosti v visoki tehnologiji. Stopnja izobraževanja in izdatkov R&D je zelo nizka v primerjavi z drugimi članicami EU. Trg delovne sile vsebuje nizko delovno mobilnost in ima zato omejene zmožnosti za relokacijo resursov. Tako pridemo do stopnje, ko ugotovimo, da je ceneje uvajati reforme v ne-menjalnem sektorju in s tem zmanjšati plače delavcem (Blanchard, O., 2006, str. 7).

Najbolj očitna primerjalna prednost, ki bo najverjetneje prisotna še kar nekaj časa, je v turizmu. Predvsem Portugalcem je zelo blizu ideja scenarija, ko Evropejci pridejo v pokoj na Portugalsko, kar je lahko velik vir privatnega transferja (Blanchard, O., 2006, str. 5). Zaradi intenzivnega turizma lahko pričakujemo tudi izvor visoko razvitega zdravstva, itd. Pospešiti razvoj skozi infrastrukturo in uskladitvijo kaže na bolj obetajočo sliko, kot iz nič ustvariti nov visoko tehnološki sektor.

Torej, kaj se da narediti, da se dvigne produktivnost? Možnih je veliko ukrepov kot so številne reforme. Od reforme šolskega sistema do izboljšanja sodnega sistema, do preureditve trga dobrin, do sprememb zakonov na trgu dela.

Kateri dejavnosti naj bi država dala prednost? Ena možnost je, da merijo, kako kakšna sprememba vpliva na rast. Drugi dopolnilen pristop je, da se država osredotoči na specifičen sektor in meri vrzel produktivnosti še z drugimi državami EU ter analizira globlji izvor te problematike.

Naj omenim sektor gradnje. Produktivnost pri stanovanjski gradnji je v povprečju le 38 % v primerjavi z drugimi bolj razvitimi članicami EU. Razlog za to je pomanjkanje v standardizaciji konstrukcije ter prilagajanja določenim gradbenim vzorcem. Poleg tega je montažni material premalo izkoriščen. Projektivni dizajn je slab, zato je potrebno predelati že zgrajeno, kar za sabo potegne večje stroške gradnje. Slabo izkoriščanje delovne sile ter

mehanizma vodi v neučinkovito izvrševanje dela. Kaj je globlji institucionalni razlog? Glavno krivdo nosi neformalnost, ki je dovolila malim, neučinkovitim podjetjem preživetje ter s tem preprečila večjim podjetjem izkoriščanje ekonomije obsega. Eden od razlogov je tudi ta, da je bilo dodeljevanje koncesij omejeno.

Priložnost za državo je tudi ta, da je Portugalska ena izmed držav, ki je podpisala Lizbonsko strategijo. Namen Lizbonske strategije je opisan v prilogi 2. Portugalska bo uresničevala strateški cilj EU, kar je še dodatna motivacija, da bodo priložnosti za državo skušali uresničiti.

SKLEP

Skozi diplomsko delo sem želela poudariti, da je izziv za večanje rasti, večanje produktivnosti, nižanje stopnje nezaposlenosti in manjšanje deficita zelo velik.

Država je v preteklosti zaradi nizkih stroškov delovne sile pritegnila veliko tujih naložb, zlasti v avtomobilsko in elektroindustrijo, vendar se v zadnjih letih zmanjšujejo predvsem zaradi počasne gospodarske rasti v Evropi, od koder je največ tujih vlagateljev, pa tudi hitre rasti plač in upadanja produktivnosti portugalskega gospodarstva.

Portugalska vlada pospešeno uvaja reforme na različnih področjih (trg dela, davčni sistem in finančne spodbude, nebirokratski program, podporna infrastruktura, tržni ukrepi), da bi s konkurenčnimi pogoji poslovanja znova pritegnila tuje investitorje.

Za Portugalsko velja, da so države Evropske Unije najpomembnejši trgovinski partner države. Bilo bi zelo praktično, da bi država še okrepila sodelovanje v mednarodni trgovini, poglobila svoje odnose z drugimi članicami EU in si tako zagotovila večji razvoj.

Preverjala sem tudi, kakšne so možnosti za reforme, ki bi dvignile rast produktivnosti in na kakšen način bi bila uporaba fiskalne politike v tem kontekstu učinkovita. Rada bi izpostavila bolj pozitiven pogled.

Portugalska ima zelo veliko možnosti za dvig produktivnosti. Podanih je bilo kar nekaj primerov, ki bi pozitivno vplivale na rast države.

LITERATURA IN VIRI

1. *Economic history service [EH.net]*. Najdeno 9. maja 2008 na spletnem naslovu <http://eh.net/encyclopedia/article/amaral.portugal/>.
2. De Oliveira, M. A. H. (1997). *History of Portugal*. Lisbon: Hardcover.
3. *History of Portugal Economy [Wikipedia]*. Najdeno 17. maja 2008 na spletnem naslovu http://en.wikipedia.org/wiki/Economic_history_of_Portugal.
4. *Country Profile [The World Factbook]*. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/po.html#Econ>.
5. The Portuguese Economy. Portugal's sluggish economy (2007, 12. april). *Economist.com*. Najdeno 2. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.economist.com/>
6. *Izvožno okno [Gospodarska zbornica Slovenije]*. Najdeno 17. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.izvoznookno.si/podatki/prt/predstavitev/>.
7. *Davčna uprava*. Najdeno 18. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.durs.gov.si/?f=minimalnaplaca2007.html>.
8. *Portugal anew*. National action programme for growth and jobs 2005/2008 [Lisbon Strategy]. Najdeno 22. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.cnel.gov.pt/document/1130508590H5cYI5th2Qi45CA4.pdf>
9. *Portugal a new [Lisbon Strategy]*. Najdeno 24. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.estrategiadelisboa.pt/InnerPage.aspx?idCat=337&idMasterCat=334&idLang=2&site=lisbon-strategy>
10. Economics Department OECD (2006). Policy Brief. *Economic Survey of Portugal* . OECD. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html
11. Economics Department OECD (2008). Policy Brief. *Economic Survey of Portugal* . OECD. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.oecd.org/home/0,2987,en_2649_201185_1_1_1_1_1,00.html
12. *Economia Ibérica*. Espírito Santo Research (2007, februar). Lisboa: Banco Espírito Santo.
13. Lorenzo, B. S. (2007, 26. november). Vstop v evro območje ni recept za uspeh – Slab zgled Slovenije. *Delo*, str. 8.
14. ms/sk. (2007, 29. oktober). EU/2008. Portugalska, Španija in Irska dobro izkoristile članstvo v EU. *STA*, str. 1.
15. Turk, Ž. (2007, 24. september). Proti Lizboni 2.1. *Delo*, str. 10.
16. Zrimšek, M. (2002). *Vključevanje Portugalske v Evropsko Unijo, potencialne izkušnje za Slovenijo* [diplomsko delo]. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
17. Fili, I. (2006). *Izzivi poslovanja Slovenije na Portugalskem trgu – teoretična in empirična analiza* [diplomsko delo]. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.
18. Senjur, M. (1999). *Makroekonomija majhnega odprtega gospodarstva, študijsko gradivo*. Ljubljana: Ekonomska Fakulteta.
19. Portugal – Country Profile. (2008, januar). AICEP. Ministry of economy and innovation. Lisbon.

20. Portugal – Basic Data. (2008, januar). AICEP. Ministry of economy and innovation. Lisbon.
21. Blanchard, O. (2007, 7. december). Adjustment within the euro. The difficult case of Portugal, Department of Economics, MIT, Cambridge, Massachusetts, USA.
22. International monetary found. (2006). Preliminary Conclusions of the Mission, Article IV Consultation. str. 4.
23. Budria, S. (2007, februar). Economic Inequality in Portugal. A Picture in the beginnings of the 21st century, CEEAplA, Madeira.
24. *Davčna uprava*. Najdeno 18. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.durs.gov.si/?f=minimalnaplaca2007.html>.
25. *Portugal [National Strategy of Sustainable development]*. Najdeno 24. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.desenvolvimentosustentavel.pt/>.
26. *Portugalska [Eurostat]*. Najdeno 22. maja 2008 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page?_pageid=1998,66119021,1998_66292168&_dad=portal&_schema=PORTAL.
27. *Portugal [Infoplease]*. Najdeno 18. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.infoplease.com/ce6/world/A0860492.html>.
28. *Macroeconomic Data [European Central Bank (ECB)]*. Najdeno 19. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.ecb.int/mopo/html/index.en.html>.
29. *Banco de Portugal*. Najdeno 28. aprila 2008 na spletnem naslovu http://www.bportugal.pt/default_e.htm.
30. *Portugalska [Slovensko predsedstvo EU 2008]*. Najdeno 5. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.eu2008.si/si/index.html>.
31. *Portugalska [Urad Vlade RS za informiranje]*. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu <http://evropa.gov.si/reformna-pogodba/>.
32. *EU Presidency*. Najdeno 12. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.eu2007.pt/UE/vEN/Bem_Vindo_Portugal/Economia/.
33. *Portugal [Eurocid]*. Najdeno 22. maja 2008 na spletnem naslovu http://www.eurocid.pt/pls/wsd/wsdwcot0.detalhe?p_cot_id=1094.
34. *Portugal [Portals to the World]*. Najdeno 26. maja 2008 na spletnem naslovu <http://www.loc.gov/rr/international/hispanic/portugal/resources/portugal-business.html>.
35. *Portugal [Statistics]*. Najdeno 20. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.ine.pt/xportal/xmain?xpid=INE&xpgid=ine_publicacoes.
36. *Portal do Governo*. Najdeno 22. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.portugal.gov.pt/Portal/EN/Portugal/Sistema_Politico/SistemaPolitico/.
37. *Portugal [Buyusa.gov]*. Najdeno 23. junija 2008 na spletnem naslovu http://www.buyusa.gov/portugal/en/country_profile_portugal.html.
38. *European Social Found*. Najdeno 6. julija 2008 na spletnem naslovu http://ec.europa.eu/employment_social/esf/members/pt_en.htm.
39. *Portugal Global [AICEP]*. Najdeno 9. julija 2008 na spletnem naslovu <http://www.investinportugal.pt/MCMSAPI/HomePage/PortugalToday/Portugal+Basic+Data/International+Investment.htm>

PRILOGE

Priloga 1: Državni načrt preoblikovanja (PNACE 2005-2008)

Državni program za rasti in zaposlitev (ONCE 2005-2008) je odgovor Portugalske na novoustanovljene zahteve Lizbonske strategije. Poleg tega državni politiki narekuje, kakšen je sestav referenc za makro in mikroekonomska polja, za usposabljanje ter zaposlitev državne politike. Naloge, ki si jih je zadala Portugalska, so: do letos ustvariti družbeni deficit, pod maksimalnim dovoljenim limitom, ki je bil določen v Paktu stabilnosti in rasti; podvojiti javne investicije in ustvariti potrebne pogoje za potrojitev privatnih naložb za raziskave in razvoj; doseči letno stopnjo rasti BDP 2,6%. (Portugal anew, 2007)

Pri nastanki PNACE 2005-2008 so sodelovali tudi ministri, ki so sodelovali tudi pri integraciji ustavne vlade. Vsak od teh minister je odgovoren za svojo enoto. V programu so enote razdeljene na:

- (I) gospodarska rast in trajnostni razvoj javnega računa;
- (II) vodstvo in javna uprava;
- (III) konkurenca in podjetništvo;
- (IV) raziskave in razvoj (R&D) ter inovacija;
- (V) krajevna kohezija in trajnostni razvoj okolja;
- (VI) trgovinska učinkovitost;
- (VII) kvalifikacija, zaposlitev in socialna varnost.

25. Januarja 2006 je Evropska komisija predstavila prvo letno poročilo napredka pri uresničevanju Lizbonske strategije. Poročilo je bilo optimistično zastavljeno. Kot celosten del poročila je bilo potrdilo analize reformnega načrta (NRP)¹, ki je identificiral šibke in močne točke pri reformah. Ocena Portugalskega NRP razkrije, da je Portugalska pod velikim pritiskom za izboljšanje ekonomskega stanja. Poudarjeni so bili štirje strateški cilji: okrepitev proračunskega ravnotežja, promocija gospodarske rasti, konkurenčnost in socialna varnost.

Upoštevano je, da program predstavi raznolikosti merjenj, od katerih je veliko obetavnih. Dane so bile rešitve za področja znanosti, tehnologije in inovacije ter fokus investicij v človeški kapital. Poudarjeni so bili tudi predlogi drugih članic Evropske komisije, kot so:

- postaviti raziskovalni inštitut v partnerstvu s Španijo;
- uporaba načela non-stop trgovin za skrb javnih storitev državljanom in podjetjem;
- izvršitev specifičnih programov za izboljšanje tuje konkurenčnosti podjetij kot so otvoritev delegacij IAPMEI, portugalski projekt Marca, Inov-Jovem in Inov-Contacto;
- izvršitev specifičnih programov za pospešitev tranzicije ter prestrukturiranje posla;
- izvršitev politike, ki bi vodila v večji trajnostni finančni razvoj sistema pokojnin;

- ponovno vrednotenje upravnih stroškov.

Priloga 2: Lizbonska strategija

Voditelji vlad držav članic EU so se na vrhu Evropskega sveta v Lizboni marca leta 2000 dogovorili o novem strateškem cilju Evropske unije, in sicer do leta 2010 postati najbolj konkurenčno, dinamično ter na znanju temelječe gospodarstvo na svetu. Od tedaj je napovedani cilj in proces izvrševanja tako imenovane Lizbonske strategije doživel kar nekaj modifikacij in prehod v novo fazo (Turk, Ž., 2007, str. 10).

Za ustanove Evropske unije in države članice Lizbonska strategija predstavlja usmeritev pri izvajanju gospodarskih in socialnih reform. Izvedba sprejete strategije poteka s t. i. "odprto metodo" koordinacije, ki postavlja politike posameznih držav v Evropsko unijo, meri napredek na raznih področjih s primerjanjem ter ustrezno posodablja zastavljene cilje. Poudarek je na izmenjavi primerov dobre prakse in izkušenj v evropskih državah. Pri uresničevanju reform, ki jih morajo države članice izvesti v okviru Lizbonske strategije je bil dosežen precejšen napredek na državni in evropski ravni, kljub temu pa Evropa zaostaja za načrtovanim (Turk, Ž., 2007, str. 11).

Evropski svet je zato na spomladanskem zasedanju marca 2005 potrdil predlog reforme Lizbonske strategije, ki ga je v svojem poročilu Nov začetek za Lizbonsko strategijo v začetku februarja 2005 predstavila Evropska komisija. Evropski svet je marca 2005 v sklepah poudaril, da sta rast in zaposlovanje najpomembnejša cilja Lizbonske strategije, obenem pa je opozoril, da mora lizbonski proces še naprej temeljiti na enakovredni obravnavi treh vidikov strategije - gospodarske, socialne in okoljske. Kot bistvene prednostne naloge za uresničitev lizbonskih ciljev je Evropski svet označil (Turk, Ž., 2007, str. 12):

- vlaganje v znanje in inovacije, vzpostavitev privlačnega poslovnega okolja,
- ustvarjanje več in boljših delovnih mest ob ohranjanju socialne kohezije, in
- poudarek na fleksibilnosti trga dela.

Da bi se izboljšalo upravljanje lizbonskega procesa, je Svet potrdil predlog Evropske komisije o pripravi nacionalnih lizbonskih akcijskih programov, ki naj bi vsebovali ključne reforme za uresničevanje lizbonskih ciljev, državam članicam pa je dal na razpolago možnost, da po potrebi imenujejo nacionalnega koordinatorja za spremljanje izvajanja Lizbonske strategije.

Evropska komisija je januarja 2006 predstavila prvo letno poročilo o izvajanju Lizbonske strategije, v katerem je ocenila nacionalne programe reform in predlagala štiri stebre Lizbonske strategije - vlaganje v znanost in inovacije, spodbujanje podjetniških zmogljivosti, spopadanje z izzivi globalizacije in demografskih sprememb ter energetska politika, katerim naj bi se jim Evropska unija posvetila prednostno. Evropski svet je na svojem zasedanju 23. in 24. marca 2006 potrdil štiri prednostna področja in potrdil nekatere kvantitativne cilje, ki bi pripomogli k večji politični zavezi za izvajanje lizbonskih ciljev na nekaterih ključnih

področjih. V sklepih so predsedniki vlad in držav poudarili, da bi si morale države članice prizadevati za vzpostavitev sistema "vse na enem mestu" in omogočiti, da bo do konca leta 2007 mogoče ustanoviti podjetje kjer koli v Evropski uniji v enem tednu. Poleg tega so se zavzeli, da bi države članice do konca leta 2007 vsakemu, ki se preneha izobraževati, v šestih mesecih omogočile zaposlitev, nadaljnje usposabljanje ali pripravništvo. Prav tako so se voditelji zavzeli, da bi v Evropski uniji do leta 2010 letno ustvarili vsaj dva milijona novih delovnih mest. Na področju znanosti in raziskav je Evropski svet potrdil barcelonski cilj vlaganj, to je 3 % BDP v raziskave in razvoj. Na področju energetike je cilj povečanje deleža obnovljivih virov energije na 15 odstotkov in doseganje 8-odstotnega deleža biogoriva do leta 2015 (Portugal anew, 2007).

Evropska komisija je decembra 2006 sprejela drugo poročilo o izvajanju reform za uresničevanje ciljev lizbonske strategije, na podlagi katerih je Evropski svet spomladi 2007 sprejel nadaljnje usmeritve v zvezi z Lizbonsko strategijo, od katerih sta najpomembnejši zaveza za zmanjševanje administrativnih bremen za 25% na ravni EU do 2012 ter zmanjševanje transpozicijskega deficita na 1% do 2010.

Priloga 3: "Portugalska na novo"

Nov zagon Lizbonske strategije marca 2005 je bila priložnost za ponovno vpeljavo zapisnika evropskega zborovanja v smeri jasne odločne modernizacije, kar bi omogočilo državi okrepitev verodostojnosti, samozavesti, konkurenčnosti in kohezije evropske in svetovne lestvice.

Lizbonska strategija v sebi vsebuje tudi podobo Portugalske. Na čeku Evropske komisije je prav Portugalska. Živimo v času, ko je Evropa in njena prihodnost ponovno vrednotena v povezavi z odgovorom, ki uravnava jedro evropske vrednosti in edinstvene evropske identitete.

Portugalska je ponovno na točki odločilnega trenutka v zgodovini. Leto 2005 ni značilno samo po relansiranju temeljev in ciljev Lizbonske strategije, ampak tudi po relansiranju moderne in konkurenčne Portugalske.

Državni akcijski program za rast in zaposlitev (PNACE 2005-2008) vsebuje prizadeven program, ki poleg uresničevanja Lizbonske strategije načrtuje tudi postavitev Portugalske (Portugal anew) v prvo vrsto za boljšo prihodnost.

Sklepi za "Portugalsko na novo"

Makroekonomska politika za rast in zaposlitev:

- zaščititi gospodarsko stabilnost za trajnostno rast;
- jamčiti gospodarsko in fiskalno trajnostno rast, kot temelj za povečano zaposlenost;
- podpirati resurse, ki nudijo rast in zaposlitev;
- zagotoviti, da razvoj v sistemu plač pripomore k makroekonomski stabilnosti ter njeni rasti;
- vzpostaviti večji stik med makroekonomsko, gradbeno in zaposlitveno politiko;
- prispevati k dinamični in dobro organizirani EMU.

Izobrazba in inovacije – orodje trajnostnega razvoja:

- povečati in izboljšati investicije v raziskave in razvoj (R&D), še posebno privatne investicije;
- pospešiti vse oblike investicij;
- pospešiti razširjeno in efektivno porabo ICT;
- okrepiti konkurenčne prednosti na industrijski ravni;
- spodbujati napredno uporabo naravnih virov in okrepiti sinergijo med varstvom okolja ter rastjo.

Narediti Evropo bolj privlačno za investiranje in delo:

- razširiti in poglobiti notranji trg;
- zavarovati odprte in konkurenčne trge znotraj in zunaj Evrope ter pobrati sadove globalizacije;
- vzpostaviti bolj konkurenčno poslovno okolje in vzpodbuditi privatne začetnike z boljšim reguliranjem;
- promovirati podjetniško kulturo in ustvariti okolje, ki podpira podjetništvo;
- razširiti in izboljšati evropsko infrastrukturo in dokončati prioritete čezmejne projekte.

Boljše službe in več delovnih mest:

- izvršiti politiko zaposlitve (polna zaposlitev, boljša kvaliteta dela, večja produktivnost dela);
- pospešiti življenjski cikel približujoč se delu;
- zagotoviti delovne trge, ki vključujejo stopnjujočo se delovno privlačnost;
- izboljšati primerjanje potreb trga dela;
- razširiti in izboljšati investicije v človeški kapital;
- prilagoditi izobrazbo in sistem uvajanja novim zahtevanim kompetencam.

